

UDK: 929 Stadler J.
272-58-726.1 Stadler J.
272-788-055.2 Družba sestara Služavki Malog Isusa
Pregledni rad
Primitljeno: listopad, 2020.

Maneta MIJOČ
Milićeva 6
HR - 21000 SPLIT
provincija.sestara.smi@gmail.com

STADLEROVA DUHOVNA BAŠTINA U DRUŽBI SESTARA SLUŽAVKI MALOG ISUSA

Sažetak

U članku se na temelju arhivske građe, objavljenih i neobjavljenih izvora, njihova ponovnog provjeravanja te mjerodavne literature govori o prvom vrhbosanskom nadbiskupu Josipu Stadleru kao utemeljitelju Družbe sestara Služavki Maloga Isusa, provenstveno o njegovoj duhovnoj baštini u Družbi. Korišteni su dokumenti povezani sa Stadlerom i Družbom pohranjeni u arhivima: Družbe sestara Služavki Malog Isusa i u provincijskim arhivima Družbe, biskupskih ordinarijata u Sarajevu, Splitu i Kotoru. Donesena su i svjedočanstva vjerne Stadlerove suradnice vrhovne glavarice s. Krescencije Zwiefelhofer, svjedočanstva prvih sestara o svetačkom liku utemeljitelja nadbiskupa Stadlera, kao i njegovih bliskih suradnika u poslovima Družbe. Prikazana je Stadlerova uloga kao Božjeg čovjeka koji, Božjim duhom prosvijetljen i vođen, pronalazi način kako posvjedočiti ljubav prema Bogu i povjerenom mu narodu, osobito najsiromašnijima i nezbrinutima, napuštenoj i siromašnoj djeci, zapuštenom i nezbrinutom starijem svijetu. Učinio je to osnovavši domaću kongregaciju Družbu sestara Služavki Maloga Isusa. Istaknuto je Stadlerovo zauzimanje i njegova duhovnost utkana u osnivanje i oblikovanje Družbe kao redovničke zajednice, u jeziniu karizmu, u redovnička pravila koja je napisao za sestre, u pisma, pisane i usmene duhovne upute sestrama, njegov životni primjer. Sve to prožima i nadahnjuje predanje sestara Bogu po redovničkim zavjetima, po molitvenom životu i životu u redovničkoj zajednici te radosnom služenju Bogu i čovjeku. Uočljivo je što sestre duhovno baštine od utemeljitelja nadbiskupa Stadlera te kako su sestre svjedoci svetosti Stadlerova života.

Ključne riječi: Josip Stadler, Družba sestara Služavki Malog Isusa, nadbiskupske ubožnice „Betlehem“ i „Egipat“, predanje Bogu, s. Krescencija Zwiefelhofer.

Uvod

Duhovna baština sluge Božjega Josipa Stadlera u Družbi sestara Služavki Malog Isusa vlastita je ovoj Družbi, koju je Stadler ustanovio i smatrao Božjim djelom, i po njoj je ona prepoznatljiva. Sačuvana je u ruko-pisnim pravilima i Pravilima koje je Crkva odobrila, u dokumentima, pi-smima i okružnicama koje je Stadler pisao i slao, primao i utkao u temelje,

karizmu i duh svoje Družbe. Tu su molitvenici i duhovne knjige koje je on sam ili uz pomoć suradnika napisao i pripremio za sestre te njegove molitve i upute, savjeti i bodrenja sestrama, kao i svjedočanstva sestara, koje su u to vrijeme živjele, o njegovu svetačkom liku. Tu je i *Tumač Ustanova (Pravila) Družbe Služavki Malog Isusa* iz pera duhovnog upravitelja Družbe i Stadlerova suradnika kanonika Tome Igrca te rukopisna *Povijest Družbe i Povijest pojedinih kuća* iz pera najbliže Stadlerove suradnice vrhovne glavarice s. Krescencije Zwiefelhofer. Iz ovog se iščitava na kakvim je duhovnim temeljima nastala, razvijala se i oblikovala Stadlerova Družba imajući u vidu i društvene i vjerske prilike u kojima nastaje. Otkriva se iskra nadahnuća i nosive duhovne vrijednosti utemeljitelja i sestara koje su tada živjele u Družbi.

Rad je podijeljen u četiri poglavlja. U samom nazivu Družba sestara Služavki Maloga Isusa, danoj joj od utemeljitelja, sadržane su osnovne smjernice njezine duhovnosti. Poslanje je Družbe slijediti Krista kako je to izloženo u evanđelju, kroz predanje Bogu po polaganju redovničkih zavjeta prema Konstitucijama Družbe, koje je napisao nadbiskup Stadler i odobrila Crkva, te u duhu vlastite karizme služiti Isusovoj najmanjoj braći: nejakoj siročadi, zapuštenoj djeci, zaboravljenim starcima, bolesnicima, siromasima gledajući u njima Dijete Isusa (Mt, 25,40). Molitveni život je duša redovničkog života te prožima i nadahnjuje zajednički život i djelovanje sestara. Nadbiskup Stadler kao utemeljitelj i vrstan duhovni učitelj i teolog vlastitim primjerom i riječju uvodi sestre u molitveni i duhovni život. Istaknute su njegove pisane i usmene upute sestrama za duhovni život, za predanje Bogu u zajedničkom životu i svjedočenju poslanja. On je učitelj i savjetnik glavaricama u duhovnim i vremenitim pitanjima u vođenju Družbe. Stadler je za života tražio i od Crkve dobio potvrdu Konstitucija i odobrenje Družbe kao pravne osobe. Duhovno, materijalno i pravno, Družbu je postavio na noge, uputio je da sigurnim i poniznim koracima vjere i pouzdanja u Boga, čitajući i osluškajući poticaje Duha u svakom vremenu, požrtvovno služi Crkvi na izgradnju Crkve i bude na pomoć ljudima u nevolji svake vrste, u duhu vlastite karizme Družbe. Posvjedočio je da i Družba sestara Služavki Malog Isusa, kao i ostali redovnički staleži u Crkvi, pripada životu i svetosti Crkve, a sestre su svjedoci svetosti njegova života.

1. Osnivanje, duh i svrha Družbe

Stadler je potaknut milošću Duha Svetoga želio pomoći sirotinji u Bosni, koje je u vrijeme njegova dolaska u Sarajevu i u Bosni bio velik broj. Bio je „zapuštenoj sirotinji i otac i majka“ te se uvijek držao svojeg životnog gesla: „Imaj prema sebi srce sudačko, prema bližnjemu srce materinje,

prema Bogu srce djetinje!“¹ U Isusovu milosrđu prepoznaje svoje poslanje i evanđeosko služenje povjerenom narodu, osobito potrebnima, iz čega se rodila se Družba sestara Služavki Malog Isusa.

1.1. Početci Družbe

Čim se blagoslovila stolna crkva Srca Isusova u Sarajevu 1889., Stadler je počeo razmišljati kako se pobrinuti za siromašnu djecu i starice i kako bi se osnovao u tu svrhu zavod. Na to ga je osobito ganuo susret s jednom pogrbljenom i od svih ostavljenom staricom. Dva svećenika obavljala su devetnicu u čast sv. Ane u svrhu da se od Ćirilo-Metodejske banke u Brnu, u Moravskoj dobije zajam u iznosu od 10-12000 kruna za kupnju kuće za ubožnicu. Na sam dan sv. Ane 26. srpnja 1890. stigao je brzojav od banke da je zatraženi zajam odobren, kojim je Stadler kupio kuću u ulici Mjedenici i preuredio je za nadbiskupsku ubožnicu. Stadler na brzojavu zapisa: „To je prvi početak našoj ubožnici i našoj kongregaciji služavaka Maloga Isusa u Sarajevu“ te svjedoči: „Ta se brzojavka i danas čuva kao spomen ljubavi sv. Ane spram navedene ubožnice i družbe služavaka maloga Isusa.“² Na blagdan sv. Rafaela, 24. listopada 1890., Stadler je svečano otvorio mali zavod, u koji se smjestilo dvadesetpet siromašnih žena. Odredio je da se taj dan slavi kao začetak Družbe te zapisuje: „I dan danas smatra se i slavi se dan 24. listopada 1890. kao dan utemeljenja“,³ kojemu je, kako piše 23. listopada 1911. vrhovnoj glavarici Družbe, „sâm Gospodin Bog početnik“.⁴ Stadler ističe:

¹ Ivan ŠARIĆ, „Nadbiskup dr. Josip Stadler. K njegovoj zlatnoj misi. (7. VI. 1868. – 7. VI. 1918.)“, *Vrhbosna* 11-12 (1918.), 136; *Grad na gori, Almanah Bogoslovskog Zbora „Stadler“, 1896-1926* (Sarajevo: Bogoslovski zbor „Stadler“, 1926.), 38; usp.: Maneta MIJOČ, „Stadlerov osjećaj za bližnje“, *Stadler. Glasnik Postulature Sluge Božjega Josipa Stadlera* (dalje: *Stadler*) 5 (2004.), 11-15.

² Usp.: Arhiv Družbe Sestara Služavki Maloga Isusa, Zagreb (dalje ADSSMIZ), Josip STADLER, „Rukopisna bilješka ispod teksta telegrama dobivenog od Ćirilo-Metodejske založne“, 1890; Josip STADLER, *Kratka povijest ženske nadbiskupske ubožnice i Družbe služavaka Maloga Isusa u Sarajevu*, (rukopis), Arhiv Sarajevske Provincije Družbe Sestara Služavki Malog Isusa. Rukopis je objavljen u: Mirjam DEDIĆ – Anemarie RADAN (ur.), *Utemeljiteljeva pisma sestrama* (Zagreb – Sarajevo: „Stadlerov put“ – 3, 2000.), ovdje 137, i u knjizi Krescencija ZWIEFELHOFER, *Povijest Družbe Sestara Služavaka Maloga Isusa*, Mirjam DEDIĆ – Anemarie RADAN (ur.), (Zagreb – Sarajevo: „Stadlerov put“ – 4, 2000.), 29-31, ovdje 29 (dalje: *Povijest Družbe*). U ovom radu navode se objavljeni tekstovi ovih rukopisa.

³ M. DEDIĆ – A. RADAN (ur.), *Utemeljiteljeva pisma sestrama*, 138.

⁴ M. DEDIĆ – A. RADAN (ur.), *Utemeljiteljeva pisma sestrama*, 31.

„Izabrao se pak taj dan nasumice zato, da bude i pod pokroviteljstvom sv. arhanđela Rafaela, koji se onako očinski pobrinuo za obitelj staroga i mladoga Tobije, ne bi li svojim nebeskim i milostivim pogledom gledao i na sirotne ženske u ubožnici i na njihove odgojiteljice.“⁵

Stadler 23. kolovoza 1890. piše biskupu Strossmayeru kako je „jedino oslonjen na pouzdanje u Boga i majku našu Mariju kupio kuću na dug za bogce“.⁶ Djevojkama u ubožnici pridružilo se nekoliko djevojaka iz zavoda Ivanke Sorman iz Trsta, koja je Stadleru pomogla da kupi do postojeće kuće i kuću za smještaj siromašne djece, u koju je 1892. primljeno prvo žensko siročje.⁷ Stadler zapisuje: „Rastao broj, a sredstva za njihovo uzdržavanje od nikuda. No Onaj, koji se brine i za ptice nebeske, brinuo se vazda i za te sirote, tako da se očito vidjela ruka njegova, gdje im i čudovitim načinom šalje potrebitu pomoć.“⁸

1.2. Odgoj i posvećenje Bogu po redovničkim zavjetima

Stadler je posjećivao djevojke u ubožnicama, „koje se posvetiše bogljubnom životu i njezi sirota“, držao im duhovne pouke te im odobrio „vruću i čestu molbu“ da postanu redovnice „te polažu tri redovnička zavjeta“ jer je i sam brzo uvidio da će njegovateljice svojoj siročadi najbolje time osigurati ako u tu svrhu utemelji posebnu domaću redovničku žensku kongregaciju, „koju prozva kongregacijom Maloga Isusa, a redovnice Služavke Maloga Isusa“.⁹ Svjestan važnosti dobrog odgoja, da je djevojkama i sestrama potrebna trajna duhovna pomoć, imenovao je duhovnog upravitelja Družbe kanonika Antuna Bonaventuru Jegliča. On ih je upućivao „u redovnički život i vladanje“, a imale su duhovnu pouku

⁵ M. DEDIĆ – A. RADAN (ur.), *Utemeljiteljeva pisma sestrama*, 138; usp.: Agneza SAZBO, *Josip Stadler prvi vrhbosanski nadbiskup i utemeljitelj Družbe sestara Služavki Malog Isusa* (Zagreb: Biblioteka „Stadlerov put“ – 8, Družba sestara Služavki Malog Isusa, 2015.), 89-90.

⁶ Stadlerovo pismo Strossmayeru, Sarajevo, 23. VIII. 1890., AHAZU.

⁷ Usp.: Krescencija ZWIEFELHOFER, *Povijest Družbe Sestara Služavaka Maloga Isusa* (Sarajevo, 7. VII. 1924.), ADSSMIZ, rukopis, objavljen je u knjizi: Krescencija ZWIEFELHOFER, *Povijest Družbe Sestara Služavaka Maloga Isusa*, M. DEDIĆ – A. RADAN (ur.), 30-31 (dalje: *Povijest Družbe*).

⁸ *Povijest Družbe*, 30; *Utemeljiteljeva pisma sestrama*, 138.

⁹ *Povijest Družbe*, 14-15; usp.: Tomo IGRC, *Kratka povijest Družbe Služavki Maloga Isusa* (Sarajevo, 2. XI. 1931.), (rukopis), ADSSMIZ; Tomo IGRC, *Tumač Ustanova i običaji Družbe Služavki Malog Isusa*, (Sarajevo: „Nova Tiskara“ Vrčak i dr., 1940.), XV.-XVI. (Predgovor), (dalje: *Tumač Ustanova*).

svaki tjedan od početka Družbe, a kasnije svakih četrnaest dana. Kanonik Jeglič izvještava Stadlera o životu i radu djevojaka. Tako mu u studenom 1893. piše: „U ubožnici samoj imaju pune ruke posla i to dobro. Čini mi se da se raduju Božićnom danu i zavjetom. Započeo sam tumačiti o zavjetih, što veoma pažljivo slušaju.“¹⁰ Imenovao je i redovite ispovjednike sestrama u kući matici. Izvanredni ispovjednici su od početka bili oci isusovci.¹¹ Napisao je i prva rukopisna Pravila naslovljena „Pravila za Služavke siromaha ili Malenoga Isusa“.¹²

Sedam djevojaka 1893. je položilo privremene redovničke zavjete. Prva sestra bila je s. Marta Golec.¹³ Stadler 27. rujna 1898. u dopisu Visokoj Vladi za Bosnu i Hercegovinu navodi da budući

„se nitko ne može za to odlučiti i to izvesti da se kroz sav svoj život bez ikakve plaće za zapuštenu djecu zauzima bez osobite Božje pomoći, zato je bilo nužno da se obvežu na to svetim zavjetima siromaštva, čistoće i poslušnosti, kako to svugdje u crkvi Katoličkoj biva“.¹⁴

U rukopisnim Pravilima navodi: „Budući upravo zavjeti odstranjuju zaprieke kršćanske savršenosti to su savjeti izvrstno sredstvo za napredak u ljubavi Božjoj, te će služavke Malenoga Isusa zavjete osobito cijeniti, štovati i ljubiti.“¹⁵

Na blagdan Srca Isusova godine 1895. sestre su primile iz ruku utemeljitelja redovničko odijelo. Do tada su nosile svjetovno odijelo tamne boje jer je Stadler mislio da će tako imati lakši pristup bolesnima i siromašnima. Videći poteškoće i samu želju sestara, dao im je redovničko

¹⁰ Maneta MIJOČ, „Stadler, utemeljitelj Družbe sestara Služavki Malog Isusa“, Pavo JURIŠIĆ (prir.), *Josip Stadler, život i djelo* (Sarajevo: Vrhbosanska katolička teologija, 1999.), 495-563, ovdje 501. Pod istim naslovom članak je i u knjizi: Maneta MIJOČ, *Bogu i sirotinji od požrtvoovne ljubavi. Dr. Josip Stadler, Družba služavki Malog Isusa. Poziv i poslanje redovnice* (Split: Crkva u svijetu, Družba sestara Služavki Malog Isusa, Provincija sv. Josipa, Split, 2001.), 11-109, ovdje 20.

¹¹ Usp.: *Povijest Družbe*, 44.

¹² Josip STADLER, *Pravila za Služavke siromaha ili malenoga Isusa* (rukopis), ADSSMZ, III. Odjel, br. 2. Rukopis je objavljen: M. DEDIĆ – A. RADAN (ur.), *Utemeljiteljeva pisma sestrama*, 140-147. U ovom radu navode se objavljeni tekstovi ovog rukopisa.

¹³ Usp.: *Povijest Družbe*, 43.

¹⁴ Admirata LUČIĆ – Akvilina PAVIŠA – Magna BOROVIĆ – Maneta MIJOČ – Marija FILIPOVIĆ, *Vez ljubavi u tkanju jedne povijesti* (Zagreb: Vrhovna uprava Družbe sestara Služavki Malog Isusa, 1990.), 54 (dalje: *Vez ljubavi*).

¹⁵ J. STADLER, *Redovnička pravila za Služavke Malenoga Isusa u Sarajevu*, 8-9, II. dio, O zavjetih, toč. 1. i 4. (rukopis), ADSSMZ, (dalje: *Redovnička pravila za Služavke Malenoga Isusa*).

odijelo jer se redovnički zavjeti puno lakše mogu vršiti „ako se osobe, koje su na zavjete vezane, i vanjskom nošnjom na to opominju“.¹⁶ U rukopisnim pravilima navodi:

„Na odjeći neka ne bude ništa izvanrednoga; gledajte da omilite više dobrotom srca negoli odjećom tiela. ... Mislite si često, kako nas gleda Bog, jer je misao na prisutnog Boga najbolje sredstvo, da si sačuvate u svim djelima svojim onu čistoću i ono poštenje, koje djevicu najbolje kiti i resi.“¹⁷

U odobrenim Pravilima donosi: „Kada kandidatice primi haljine svoje Družbe dadne joj se drugo ime: neka zna, da je umrla svijetu te joj valja živjeti samo u Bogu.“¹⁸ U skladu s crkvenim obrednikom i u duhu duhovnosti svoje Družbe, napisao je i liturgijski Obrednik zavjetovanja. Na blagdan Svih svetih 1899. godine započela je prva službena godina novicijata u Družbi, u kući matici u „Betlehemu“.¹⁹

Stadler u govoru o redovničkom odgoju zapisuje da „do dobroga uzgoja i vodstva novica stoji uzdržavanje kongregacije“, da

„učiteljica novica mora biti ljubezna, razborita, pobožna, da tako može novice i kandidatice s ljubavlju materinskom upućivati i voditi od stepena do stepena redovničkog savršenstva kao buduće zaručnice nebeskog Zaručnika. ...Stavit će im na srce, da je ova kongregacija duhovno utemeljena na brdu Kalvariji, da služi Isusu razapetomu te nasljeđuje Njega; a u tu svrhu moraju razapeti putenosti, strasti, priklonosti, odurnosti, tvrdoglavost za ljubav nebeskomu Ocu. Vježbati će novice u poniznosti, poslušnosti, nježnosti, dajući im sve više srčanosti, da odstrane i iskorijene koliko je više moguće svaku slaboću, osobito čutljivost. A jer je to teška zadaća, naučit će ih ne pouzdavati se u sebe same, nego staviti u Gospodina Boga sve svoje pouzdanje po zagovoru prečiste Djevice Marije. ... Neka dobro promišlja, da ona imade u ruci lijepe nade samostana, jerbo njezine gojenice jesu one dragocjene biljke, koje izvježbane u krjepostima treba da budu kao stup svetom domu, koji je Gospodin Bog podigao sebi na slavu i diku, a na polakšicu i utjehu bližnjemu našem.“²⁰

¹⁶ Stadlerov dopis Visokoj vladi, Arhiv Nadbiskupskog ordinarijata vrhbosanskog (dalje ANOV), Spisi, g. 1898., br. 1004, 27. IX.; M. MIJOČ, „Stadler, utemeljitelj Družbe sestara Služavki Malog Isusa“, 503.

¹⁷ J. STADLER, *Redovnička pravila za Služavke Malenoga Isusa*, čl. 10.-11.

¹⁸ DRUŽBA SLUŽAVAKA MALOGA ISUSA, *Ustanove Družbe Služavaka Maloga Isusa* (Sarajevo: Tiskara Vogler i drugovi, 1906.), čl. 126., (dalje: *Ustanove Družbe*, 1906.)

¹⁹ Usp.: *Povijest Družbe*, 45.

²⁰ J. STADLER, *Redovnička pravila za služavke Malenoga Isusa*, 4-5, 6. i 7. glava.

U odobrenim Pravilima navodi da neka učiteljica novakinja:

„ulije u srce novakinjama veliko poštovanje prema ustanovama, te veliki žar usplamti prema siromašnoj i odbačenoj djeci i staricama. Neka usadi novakinjama u dušu revnost za ustanove, obdržavanje zavjeta i veliku ljubav prema vršenju dužnosti zvanja. Glavna briga učiteljice novakinja biti će ta, da odstrani s novakinja nasladnost sjetila i naravi, koja se najviše protivi kršćanskoj savršenosti, i da ih izvježba u jezgrovitim (*solidae*) krjepostima, osobito poslušnosti, poniznosti, samozataji, krotkosti, strpljivosti, sestrinskoj ljubavi: u svrhu da ih privikne na podnašanje teškoća, napora, muka, progona, te ih pripravi da vjerno nasljeđuju Krista. ... Neka ih iz katekizma, osobito iz diecezanskoga pouči o sredstvima kojima će se moći očistiti i osloboditi grijeha i svakog neurednog čuvstva, neka ih uči kako se ispovijed obavlja, neka im razloži način kako se razmišlja i kako se čini ispit savjesti, neka ih uputi, kako će upotrebljavati strjelovite molitvice.“²¹

Stadler potiče poglavarice da pri primanju djevojaka u Družbu dobi-ju uvjerenje o njihovu pravom zvanju, a to se vidi po tome ako imaju iskrenu želju za savršenošću i želju da se ponizno posvete u službi bližnjemu.²² Daje im razborite upute glede primanja djevojaka, a ostavlja im da slobodno pred Gospodinom odluče ono što misle „da je Malomu Isusu drago“.²³ Osobito se zauzimao kod časne majke za djevojke koje su tražile da budu primljene u Družbu, a imale su izvjesnih poteškoća.²⁴

1.3. *Svrha Družbe: služeći bližnjima, služiti Malom Isusu*

Stadler je Družbi dao naziv Služavke Malog Isusa te navodi: „Budući da Gospodin Isus sve što se malenoj djeci čini smatra kao da je njemu učinjeno zato se te odgojiteljice zovu služavke maloga Isusa, neka se već imenom opomenu, da služeći siromašnoj djeci služe samom Malom Isusu.“²⁵ U Pravilima donosi da je sestrama „prva i glavna svrha“ da „ozbiljno nastoje oko kršćanske savršenosti i svetosti“, a druga, posebna ili vlastita je brinuti se za „izloženu djecu ili siročad, brinuti se za žene sirote, milosrdno poma-

²¹ *Ustanove Družbe*, čl. 227.-230.

²² *Usp.: Ustanove Družbe*, čl. 112.-113.; *Tumač Ustanova*, 17.

²³ *Utemeljiteljeva pisma sestrama*, 84.

²⁴ *Usp.: Utemeljiteljeva pisma sestrama*, 85-87; Maneta MIJOČ, „Stadlerova skrb za očuvanje osobnosti i dostojanstva svake članice Družbe sestara Služavki Maloga Isusa“, *Stadler* 11 (2010.), 31-38.

²⁵ *Vez ljubavi*, 40.

gati zapuštene siromahe“.²⁶ U „Pravilima za služavke siromaka ili malenoga Isusa“ govori da su sestre „dužne svakoga siromaka uljudno primiti kako bi primile samoga Isusa, ter ga nahraniti“²⁷ te da „Služavke malenoga Isusa moraju kod kuće vlastite bolesnike i stare ljude dvoriti s ljubavlju kako bi dvorile Isusa“.²⁸ Napominje da su sestre dužne dvoriti bolesnike i po kućama „kada ih tko zove. Dok dvore bolesnike ne smiju novaca ni drugo ništa uzeti osim hrane. Ako ih u isto vrijeme siromašna i bogata obitelj pozove da dvore bolesnike, onda siromašna kuća ima prednost.“²⁹ Sestre su dužne „koliko mogu pomagati i siromake po kućah, osobito one koji se stide prosi- ti, i one, koji zbog bolesti ne mogu ništa raditi (*reconvalescente*)“.³⁰ Napominje im da tu „ljubav neće siromasi uvijek priznati, nego će se nezahvalnim često pokazati“, pa da se „na to priuče, sve gledati očima sv. vjere i ne paziti na nagne pokvarene ljudske naravi, nego sve muke i prezire od ljubavi k Bogu strpljivo podnositi“, a teškoće u služenju bližnjima „jedino mogu odstraniti gorućom molitvom, uztrpljivim poučavanjem i žarkom ljubavlju, koja ide samo za slavom Božjom i spasom bližnjega“.³¹ Dalje donosi da

„stari i siromašni moraju biti hranjeni, bolesni njegovani, svi poučavani i održavani u vedrom raspoloženju. ...Neka sestre štiju Boga u svojim siromasima, siromasi neka ljube Boga u svojim sestrama. ... Sestre neka gledaju utjehu (u tome) kad se duše siromaha otvaraju istini i kad sasvim predano umiru u Gospodinu.“³²

Potiče sestre da se uz službu evanđeoskog služenja i same duhovno izgrađuju, a siromahe, koji su u kući i one koji dolaze na podne jesti, poticati na sakramentalni život i zajedno s njima sudjelovati na sv. misi nedjeljom i blagdanom.³³

Stadler je zahvaljujući Božjoj providnosti sagradio na Bjelavama ubožnicu „Betlehem“, u koju je 24. listopada 1898. preselilo sestre i 52 djevojčice iz ubožnice u ulici Mjedenici, a ujedno je to postala i kuća matica Družbe. Godinu dana kasnije do nje je podigao i nadbiskupsku ubožnicu

²⁶ J. STADLER, *Redovnička pravila za služavke Malenoga Isusa*, 3. glava, toč. 1.; Usp.: *Ustanove Družbe*, čl. 1.-2.; M. MIJOČ, „Stadler, utemeljitelj Družbe sestara Služavki Malog Isusa“, 505-506.

²⁷ *Utemeljiteljeva pisma sestrama*, 143.

²⁸ *Utemeljiteljeva pisma sestrama*, 143.

²⁹ *Utemeljiteljeva pisma sestrama*, 143.

³⁰ *Utemeljiteljeva pisma sestrama*, 144.

³¹ *Utemeljiteljeva pisma sestrama*, 140-141.

³² *Utemeljiteljeva pisma sestrama*, 147-148.

³³ *Utemeljiteljeva pisma sestrama*, 144; usp.: M. MIJOČ, „Djelotvorna ljubav nadbiskupa Josipa Stadlera i Družba Služavki Malog Isusa“, *Stadler* 5 (2004.), 16-17.

„Egipat“ za smještaj siromašne muške djece i nahočadi te su u nju prešle sestre i starice iz ubožnice u ulici Mjedenici.³⁴ Stadler 3. listopada 1905. u pismu splitskom biskupu Nakiću svjedoči o požrtvornom radu sestara koje „sav svoj život žrtvuju za sirotinju“, ali daju i dobar primjer seljacima i obrtnicima,

„jer one i same obrađuju zemlju, obavljaju razne poslove, ručni rad uobće, a napose prave ćilime (tepihe), tkaju ne samo platno nego i štofove, a to sve rade, samo da mogu što više sirotinje badava uzdržavati. Tako ima primjerice u sarajevskoj ubožnici njihovoj prieko stotinu sirotne djece, od kojih ni jedno ne plaća ništa, a svako sve badava dobiva, koje sve služavke maloga Isusa i svojim trudom uzdržavaju i svoj novac u to troše.“³⁵

Za uzdržavanje i školovanje siročadi u nadbiskupskim ubožnicama Stadler je kupio i predao sestrama tri ekonomije: u Mladicama kraj Sarajeva, u Han-Kumpaniji – Vitezu kraj Travnika, i u Čardaku kraj Bosanskog Šamca, na kojima sestre „oru i kopaju, siju i žanju, da svoju siročad prehrane“.³⁶ Stadler ostavlja sestrama u amanet želju da svaka služavka svojim radom zaslužuje zaradu kojom će uzdržavati samu sebe i još dvije sirote.³⁷ Mnoge su djevojčice dok su stanovale u nadbiskupskoj ubožnici „Betlehem“ završile učiteljsku školu kod sestara Kćeri Božje ljubavi i tako dobile „kruh u ruke besplatno“,³⁸ a neke su postale sestre Služavke Maloga Isusa. Stadler je nakon osnovne škole slao dječake iz ubožnice „Egipat“ ocima trapistima u opatiju „Marija Zvijezda“ u Banjoj Luci da završe zamat, a neki su postali svećenici.³⁹

Stadler sestrama, osobito poglavaricama, preporučuje da imaju pred očima bitnu karizmu Družbe: milosrđe prema siromasima. U pismu od 14. veljače 1902. glavarici na Polju sv. Filomene s. Brigiti napominje:

„Gospodin Isus je kazao: Dajte i dati će Vam se. Tako i Vi radite. Nemojte nikakve sirotinje prazne odbiti od sebe, nego ustanovite stalnu svotu što ćete davati siromahom, recimo jedno dvadeset ili trideset forinti. Za te novce kupite brašna pa od toga brašna svaki put sirotinji dajte, kad k Vam dolaze. Ako kad saznate, da ima

³⁴ Usp.: *Vez ljubavi*, 48-49, 60.

³⁵ M. MIJOČ, „Stadler, utemeljitelj Družbe sestara Služavki Malog Isusa“, 520.

³⁶ Franjo Ksaver HAMMERL, „Jedna dvadesetpetogodišnjica“, *Vrhbosna* 19-20 (1915.), 310.

³⁷ Usp.: Ratko PERIĆ, „Zaljubljenik u Bosnu (Josip Stadler – prijatelj malenih i siromašnih)“, *Sto godina u službi Maloga Isusa 1890-1990* (Zagreb: Vrhovna uprava Družbe sestara Služavki Malog Isusa, 1994.), 28.

³⁸ *Povijest Družbe*, 46.

³⁹ Usp.: M. MIJOČ, „Stadler, utemeljitelj Družbe sestara Služavki Malog Isusa“, 517.

kakova sirota bolestna, pa ne može sama doći, onda joj pošaljite po kom hljeba i šta drugoga. Budete li se tako smilovala drugom i Bog će se smilovati Vama. Nemojte misliti, da je takav novac uzalud potrošen, ne nije tako, jer time zadužujete si samoga Boga.“⁴⁰

Stadler je svoju duhovnost, građenu na čvrstom temelju vjere i pozdanja u Boga, utkao i u temelje svoje Družbe.⁴¹ Stadler u prvim rukopisnim Pravilima ističe:

„Služavke malenoga Isusa moraju uvijek upirati oči svoje upravo u malenoga Isusa, koji je od prvih dana svoga boravka na svijetu velike nevolje trpio sa bl. Djevicom i sa sv. Josipom. Zato kad sve da budu kada i bez kruha, i bez žita, i bez novca, ne smiju zdvajati, već se moraju vazda u Gospodina Isusa, ... i on, taj dobri pastir, priteć će im kao svojim ovcam uvijek u pomoć, kad god ga s djetinjom ljubavlju osobito pred presv. sakramentom u pomoć zazovu.“⁴²

Svrha koju je Družba primila od svojega utemeljitelja nadbiskupa Stadlera ostaje u svakom vremenu nadahnuće i putokaz sestrama.

2. Molitveni život

Stadler u toč. 7. Okružnice za 25. obljetnicu Družbe piše sestrama da svaka od njih ima „svoje stanovite poslove koje treba Bogu na slavu da savjesno obavlja“, ali da „ima jedan posao o kojem ovise svi njihovi poslovi, a to je onaj najvažniji za svaku napose i za sve zajedno“, „i ako taj budu dobro obavljale, obavljat će i sve druge dobro, i imat će blagoslov“, a taj „tako važni posao“ je „molitva“.⁴³ U toč. 11. Okružnice navodi da središnje mjesto u duhovnosti sestara zauzima sakramentalni život, osobito euharistija, koja je srce zajednice.⁴⁴ U *Kućnom redu Pravila za služavke siromaka ili malenoga Isusa* preporučuje i kratke pohode Isusu u Presvetom oltarskom sakramentu preko dana: „prije podne mora svaka pohoditi presv. sakrament, a isto ako i poslie podne. Osim toga kada presv. sakrament

⁴⁰ ANOV, *Pisma sestrama*, 14. II. 1902.

⁴¹ Usp.: Maneta MIJOČ, „Stadler Čovjek vjere“, *Stadler* 13 (2012.), 35-40

⁴² *Utemeljiteljeva pisma sestrama*, 141.

⁴³ Josip STADLER, *Okružnica sestrama Služavkama Malog Isusa za 25. godišnjicu Družbe* (otisak) (Sarajevo, 15. X. 1915.), 9-10, toč. 7., ADSSMIZ. Okružnica je objavljena: M. DEDIĆ – A. RADAN (ur.), *Utemeljiteljeva pisma sestrama*, 34-61, ovdje 44, te se dalje u članku navodi objavljeni tekst.

⁴⁴ *Utemeljiteljeva pisma sestrama*, 58-59; Maneta MIJOČ, „Stadler i sestre Služavke Malog Isusa uz euharistijsku godinu“, *Stadler* 6 (2005.), 29-30.

bude u kući, valja ga pohoditi neposredno poslie objeda i poslie večere.“⁴⁵ Stadler je sestrama i primjerom života svjedočio da se crpe snaga za služenje Crkvi i narodu iz tabernakula.⁴⁶ Napominje sestrama:

„Obavljajte molitve točno u opredieljenom vremenu. ... neka bude u srcu ono, što Vam je na jeziku. ... Dao Bog, da sve to obdržavate rado i velikom ljubavlju za duhovnu ljepotu svoju, te da pobožnim životom posvuda širite miomiris Isusa Krista.“⁴⁷

2.1. Pobožnost Malomu Isusu

Stadler nije slučajno sestrama svoje Družbe dao naziv „Služavke Malog Isusa“, čija je duhovnost usmjerena na Maloga Isusa.⁴⁸ U odobrenim Pravilima donosi da „Družba goji osobitu pobožnost prema Malomu Isusu“⁴⁹, a da sestre poslove svojega zvanja obavljaju „radi ljubavi prema Kristu Djetetu“.⁵⁰ Svakog 25-og u mjesecu u zajednici je dan duhovne sabranosti, posebna pobožnost Malomu Isusu.⁵¹ Preporučuje sestrama da osobito razmišljaju o velikom otajstvu Isusova utjelovljenja, rođenja i bogojavljenja, da posebno slave svetkovine Navještenja, Božića i Bogojavljenja, a i nazive samostana povezuje s otajstvom Djeteta Isusa: „Betlehem“, „Egipat“, „Nazaret“, „sv. Josip“, „Doloroza“, „Sv. Obitelj“. Božić kao glavna svetkovina Družbe ima se što svečanije proslaviti. Taj dan sestre mole i molitvu Malom Isusu i obnove redovničke zavjete.⁵² Sestre svaki dan mole kronicu Djeteta Isusa, a pred Božić devetnicu u čast Malog Isusa. Stadlerov usklik „Živio Mali Isus!“⁵³ i odgovor „Uvijek u

⁴⁵ Utemeljiteljeva pisma sestrama, 146.

⁴⁶ Usp.: Pavo JURJIŠIĆ (ur.), *Sveti budite. Crtice iz života nadbiskupa Josipa Stadlera* (Zagreb: Vrhovna uprava Družbe sestara Služavki Maloga Isusa – Sarajevo: Nadbiskupski Ordinarijat Vrhbosanski, 1997.), 40.

⁴⁷ J. STADLER, *Redovnička pravila sv. Augustina kao temeljna pravila za sestre Služavke Malenoga Isusa pod zaštitom sv. Josipa*, 2 i 9, toč. 6. i 26.

⁴⁸ Usp.: Marinko VIDOVIĆ, *Biblijsko-teološki aspekti duhovnosti Služavki Malog Isusa. Na spomen 110. obljetnice Družbe u godini Velikog Jubileja i 2000. rođendana Gospodina našega Isusa Krista* (Zagreb: Družba sestara Služavki Malog Isusa, 2000.), 24; Josip STADLER, *Rajska vrata. Poučna i molitvena knjiga od dra Josipa Stadlera, metropolite i nadbiskupa vrhbosanskoga* (Zagreb: Naklada tiskare Antuna Scholza, 1898.), 160-163, (dalje: *Rajska vrata*).

⁴⁹ *Ustanove Družbe*, čl. 3.

⁵⁰ *Ustanove Družbe*, čl. 61.

⁵¹ Usp.: *Povijest Družbe*, 50.

⁵² Usp.: J. STADLER, *Redovnička pravila za Služavke Malenoga Isusa*, 7, 10, Glava, *Pobožnosti*; M. VIDOVIĆ, *Biblijsko-teološki aspekti duhovnosti Služavki Malog Isusa*, 27.

⁵³ Usp.: Utemeljiteljeva pisma sestrama, 70.

našim srcima!“ i danas je prepoznatljiv u Družbi sestara Služavki Malog Isusa. Stadler je 1899. godine, uz pomoć kanonika Antuna Jegliča, za potrebe Družbe pripremio i sestrama dao molitvenik naslovljen „Betlehem, Molitve i hvalospjevi na slavu Maloga Isusa za Betlehemke ili Služavke Maloga Isusa u Sarajevu“.⁵⁴ U čestitci sestrama za slavlje zavjeta 6. siječnja 1910. želi da ih „sve družba Maloga Isusa sa svojim svetim pravilima vodi kao zvijezda što je vodila tri kralja“ te im navodi da će „biti borbe, neprilika, napasti svakojakih“, ali neka se ne boje, „jer je Mali Isus jači od svih naših neprijatelja“ i Mali Isus neće da budu „žalosne, nego hoće, da s veselim srcem služimo“.⁵⁵ Kapelicu u kući matici Družbe „Betlehem“ posvetio je „Rođenju Isusovu“, a na njezinu svodu dao naslikati Betlehem – jaslice, u kojima leži božansko Dijete, a njemu se klanjaju: Marija, Josip, Tri kralja i siromašni pastiri među kojima je kleknuo i nadbiskup Stadler u narodnoj nošnji te u slici janješca prikazuje svoju Družbu Novorođenom kralju.⁵⁶ Na redovničkoj medaljici kao dijelu redovničkog odijela Sestara Služavki Malog Isusa reljefni je prikaz Maloga Isusa s jedne strane s natpisom: „Ovako se htjede roditi koji hoće, da ga ljube a ne da ga se boje“,⁵⁷ a na drugoj strani Sveta Obitelj s riječima: „Naći ćete s Marijom i Josipom Djetešce Isusa položeno u jaslice.“

Stadler u toč. 10. Okružnice za 25. obljetnicu Družbe ističe: „kao služavkama Maloga Isusa pristoji se da upravo gorite od ljubavi prema njemu“,⁵⁸ te im napominje da ih je Mali Isus sabrao iz raznih krajeva da mu služe kao „prave služavke“ i da u „tome se sastoji savršenost svakoga čovjeka da bude ono što treba da bude“.⁵⁹ Navodi dobročinstva koja je Gospodin učinio u Družbi kroz dvadeset i pet godina: u posvećenju i zajedništvu, molitvi i karizmi.⁶⁰ Na završetku Okružnice i on poput pastira donosi pred jaslice svoj dar, maleno „janješce“, Družbu sestara Služavki Malog Isusa, moleći Malog Isusa da je preko ruku majke Marije milostivo primi u svoje okrilje te za sestre i sebe vapi:

„O utisni duboko u srca naša te svete kreposti, kojima si se odlikovao kroz sav život svoj. O preljubezni Isuse, daj nam poradi tvoje božanske časti, da mi odsele samo za te živimo i da ne znamo za nikakovu drugu radost, nego za tu, da samo tebe ljubimo i jedino tebi

⁵⁴ *Betlehem, Molitve i hvalospjevi na slavu Maloga Isusa za Betlehemke ili služavke Maloga Isusa u Sarajevu* (Sarajevo: Nadbiskupski ordinarijat vrhbosanski, 1899.); *Vež ljubavi*, 42.

⁵⁵ *Utemeljiteljeva pisma sestrama*, 26-27.

⁵⁶ M. MIJOČ, „Stadler, utemeljitelj Družbe sestara Služavki Malog Isusa“, 516.

⁵⁷ *Utemeljiteljeva pisma sestrama*, 55.

⁵⁸ *Utemeljiteljeva pisma sestrama*, 55.

⁵⁹ *Utemeljiteljeva pisma sestrama*, 37.

⁶⁰ *Utemeljiteljeva pisma sestrama*, 35-36.

služimo...i u tvojoj vjernoj službi do konca svoga života ustrajemo ter primimo krunu vječnoga života, u tvom kraljevstvu nebeskom.“⁶¹

Ono što čini trajnu duhovnu poveznicu između utemeljitelja nadbiskupa Stadlera i Družbe, je i njegova rukopisna imendanska čestitka od 5. travnja 1915. vrhovnoj glavarici s. Krescenciji Zwiefelhofer. Uz čestitku joj je predao i kipić Malog Isusa položen na križu, dar pape Pija IX., sa željom da taj kipić bude trajno u sobi gdje stanuje vrhovna glavarica Družbe, da nju i svaku drugu vrhovnu glavaricu sjeća „prevelike ljubavi“ Maloga Isusa.⁶² U Arhivu Splitske Provincije ima sličica s likom Malog Isusa koju je Stadler držao na pisaćem stolu, a na njoj je oko lika Malog Isusa Stadler rukom ispisao kratke zazive Malom Isusu na latinskom jeziku. Stadler potiče sestre da u svojem služenju žive svijest da služe samom Malom Isusu. Sestrama koje su započele djelovanje u sirotištu u Zagrebu piše 19. srpnja 1917.:

„Imajte sve tri pred očima, kad za djecu i oko djece radite, da Presveti Mali Isus u toj djeci plače, zimu i žegu trpi, bolest i sve ostale nevolje njihove podnosi, pa ćete uvijek svoje dužnosti veselo i zdušno obavljati, i vaša će misao uvijek biti kod Presvetog Maloga Isusa u betlehemskejštalici.“⁶³

2.2. Ostale pobožnosti i pobožne vježbe

Svetkovine Družbe su: Božić, Bogojavljenje, sv. Josip, sv. Ana, Velika Gospa i sv. Rafael arkandjel na 24. listopada. Zaštitnici Družbe su: Bezgrešno Srce Isusovo, sv. Josip i sv. Rafael.⁶⁴ Stadler stavlja sestrama na srce pobožnost prema Srcu Isusovu.⁶⁵ Dnevno moli molitvu Srcu Isusovu, koju je predao i sestrama, pa su je i one molile.⁶⁶ Tako 9. lipnja 1918. piše s. Skolastici Dodić: „Prikaži Presvetom Srcu sve svoje misli, riječi i djela, tako da sve što činiš i trpiš bude jedino na slavu njegovu.“⁶⁷ Istog dana s. Laurenciji na poleđini svoje fotografije piše: „Nastoj jedino Gospodina Isusa ljubiti i njegovu Presveto Srce štovati, i u njegovu Srcu srcem stanovati pa ćeš si osigurati spasenje duše svoje.“⁶⁸

⁶¹ Utemeljiteljeva pisma sestrama, 60.

⁶² Utemeljiteljeva pisma sestrama, 62-66.

⁶³ Utemeljiteljeva pisma sestrama, 95.

⁶⁴ Usp.: Tumač Ustanova, 81-83.

⁶⁵ Usp.: Maneta MIJOČ, „Pobožnost Srcu Isusovu u životu Družbe sestara Služavki Malog Isusa“, *Stadler* 15 (2014.), 29-38.

⁶⁶ Utemeljiteljeva pisma sestrama, 118.

⁶⁷ Utemeljiteljeva pisma sestrama, 122.

⁶⁸ Utemeljiteljeva pisma sestrama, 123.

Stadler je sestrama preporučivao pobožnost prema Blaženoj Djevici Mariji.⁶⁹ U molitveniku „Rajska vrata“ donosi: „Trebalo da mi sva svoja djelovanja činimo po Mariji, sa Marijom, u Mariji i za Mariju, da ih sve savršene obavimo po Isusu, sa Isusom, u Isusu i za Isusa. – Isuse i Marijo! Rastite u meni, pa se dajte i drugima oko mene.“⁷⁰ U toč. 3. Okružnice za 25. obljetnicu Družbe preporučuje da se sve sestre posvete Blaženoj Djevici Mariji molitvom bl. Ludviga M. Grignona Montfortskoga, koja stoji na str. 343. u molitveniku „Rajska vrata“, a nakon blagoslova da se ispjeva sva pjesma „O Isuse poljubljeni“.⁷¹ U toč. 8. Okružnice ističe:

„između svih pobožnosti jedna je od najglavnijih pobožnosti k bl. djevici Mariji. ...Zato je od potrebe, da ju kano prave njezine kćerke štujete, čime ćete i te kako osjegurati spasenje svoje duše. ...Zato Vas upravo molim, da svaka od Vas u znak, da sva ovisi o majci Božjoj kano dobra kćerka o svojoj majci, njoj se svaka ovako, ako je moguće, i svaki dan posveti.“⁷²

U nedovršenom pismu o nastanku Družbe navodi da

„pametno običaju službenice Maloga Isusa svaka pred svoje ime staviti: M, to jest Marija. I tako je svaka službenica Maloga Isusa prava ropkinja Isusova u Mariji, kojoj vazda dužnost na srcu leži, da svom dušom i svim životom svojim ljubi Maloga Isusa moleć Mariju, da joj tu ljubav od svoga Sina isposluje.“⁷³

Stadler je Družbu stavio u posebnu zaštitu sv. Josipa i naredio da se na blagdan Zaštite sv. Josipa „sestre u kućama posebnom posvetom (koju je sam sastavio) posvete sv. Josipu“.⁷⁴ U Okružnici navodi da „posve je naravno, da onoga sveca moramo mi svi, dakle i svaka od Vas, osobito štovati, kojega su sam Gospodin Isus i njegova sv. Majka osobito već na zemlji štovali i o njemu ovisili i njemu poslušni bili, a to je sv. Josip“.⁷⁵

U odobrenim Pravilima navodi koje sve pobožnosti i pobožne vježbe sestre obavljaju.⁷⁶ Ističe sestrama da šutnju, „koja duhovnoj sabranosti i držanju sloge puno doprinosi, neka sve pobožno drže tako te govore samo o

⁶⁹ Usp.: Maneta MIJOČ, „Stadler Marijin hodočasnik“, *Stadler* 14 (2013.), 34-37; Ana-Marija KESTEN, „Marija u životu nadbiskupa Josipa Stadlera sluga Božjega“, *Stadler* 6 (2005.), 19-22.

⁷⁰ J. STADLER, *Rajska vrata*, 496.

⁷¹ *Utemeljiteljeva pisma sestrama*, 37.

⁷² *Utemeljiteljeva pisma sestrama*, 48-51.

⁷³ *Utemeljiteljeva pisma sestrama*, 19.

⁷⁴ *Povijest Družbe*, str. 53.

⁷⁵ *Utemeljiteljeva pisma sestrama*, str. 52.

⁷⁶ Usp.: *Ustanove Družbe*, 1906., čl. 39.-59.

nužnim stvarima i samo kao prolazno, sa malo riječi i pritušenim glasom“.⁷⁷ Dalje donosi: „Prije jela mole sve glasno. Za vrijeme jela drži se čitanje, koje ipak može predstojnica skratiti i dopustiti razgovor. Poslije jela moli se zahvala.“⁷⁸ U Arhivu Družbe sačuvano je nekoliko Stadlerovih rukopisnih razmatranja te molitava kojima su se sestre služile na početku Družbe, a kasnije su ih molile iz molitvenika „Rajska vrata“.⁷⁹ U današnjem molitveniku Družbe uvrštene su neke izvorne Stadlerove molitve.

2.3. Pisane i usmene upute sestrama za molitvu i duhovni život

Stadler je sestrama napisao i predao Pravila Družbe u kojima je utkana karizma i vlastitost Družbe. Po Stadlerovoj zamolbi kanonik Antun Jeglič za sestre je preveo i pripremio s vlastitim dopunama *Razmatranja za svaki dan crkvene godine o svetom evanđelju Isusa Krista od o. Antuna Boissieua*. U svakom od četiri sveska *Razmatranja* „postoji ‘Dodatak’ u kojem od samog Jegliča potječe razmatranje za svaki prvi petak, zatim razmatranje za 25. dan u mjesecu, razmatranje četvrtkom o Euharistiji, subotom o Djevici Mariji i na blagdane poznatijih svetaca“.⁸⁰ Po Stadlerovoj želji kanonik Tomo Igrc i s. Krescencija Zwiefelhofer u rujnu 1912. godine s njemačkog su preveli za sestre rukopisne skripte o službi predstojnice s naslovom *Predstojnica po Srcu Božjem i O tajni dobrog odgoja*.⁸¹ Duhovna poveznica između utemeljitelja i Družbe je i Okružnica za 25. obljetnicu Družbe, Stadlerova duhovna oporuka sestrama, koja im je svojevrsni kompas vjernosti Bogu, Crkvi, karizmi Družbe. „U Muzeju nadbiskupa Stadlera u Provincijskoj kući Sestara Služavki Malog Isusa u Sarajevu čuva se 45 Stadlerovih spisa sestrama (uglavnom pisama). ...Sadržaji su obojeni ljubavlju prema zadaći Družbe.“⁸²

Stadler je često sestrama predvodio euharistijska slavlja, osobito prigodom zaštitnika Družbe i slavlja redovničkih zavjeta, držao im duhovne nagovore. Vrhovna glavarica s. Krescencija zapisuje:

⁷⁷ Ustanove Družbe, čl. 51.

⁷⁸ Ustanove Družbe, čl. 78.

⁷⁹ Usp.: J. STADLER, *Rajska vrata*, 55-56.

⁸⁰ Usp.: Antun B. JEGLIĆ, *Razmatranja za svaki dan crkvene godine o svetom evanđelju Isusa Krista od o. Antuna Boissieu D. J.* (Zagreb: Tisak i naklada Antuna Scholza, 1896.); Antun B. JEGLIĆ, „Hrvatska knjiga za razmatranje“, *Vrhbosna* 16 (1894.), 252; *Vez ljubavi*, 42.

⁸¹ Tomo IGRC - Krescencija ZWIEFELHOFER, *Predstojnica po srcu Božjem. O tajni dobrog odgoja. O službi glavarice u zajednici* (rukopisna skripita), (Sarajevo, 8. 9. 1912.), ADSSMIZ.

⁸² Admirata LUČIĆ, „Utemeljiteljev odnos prema Družbi u njegovoj korespondenciji“, *Sto godina u službi Maloga Isusa 1890-1990*, 41.

„Koliko ugodnih časova su sestre i svi ostali proživjeli uz sve kušnje u onim danima kad je živio Utemeljitelj ...Redovničke i kućne svečanosti bili su vazda njegova radost i veselje, sve je on to s nama dijelio sav razdragan. Dan Sveta tri kralja bio je u godini prvi dan takvog veselja ...Veselio se kad se broj članova umnožio svaki puta na sv. Tri Kralja.“⁸³

U čestitci za rođendan Družbe 23. listopada 1911. napominje:

„Mali Isus htio je imati malenih oko sebe, da mu služe. I eto je u svima Vama našao te malene duhom, da Gospodina Isusa to više i većma zavolite, što je manji. ... Dao Mali Isus, da Vi sve, i ja s Vama, budete krotke i ponizne u srcu, pa ćete onda uživati onaj mir, koga svijet ne može dati, a niti ga uzeti.“⁸⁴

Za slavlje redovničkih zavjeta sestara u Perastu 5. siječnja 1905. piše: „On Vam svima po majci Mariji dao tu milost, da mu možete biti vjerne do groba i da ga nikada ne uvriedite. ... Tko mu ne bi svim srcem služio, kad zna, da je Gospodin Isus tako dobar i ljubezan i milostiv? Njemu služiti znači kraljevati.“⁸⁵

S putovanja izvan Bosne Stadler u pismima ili razglednicama vrhovnoj glavarici i sestrama upućuje poticaje u služenju, preporuke u molitve. Iz Velog Lošinja 23. listopada 1911. piše: „briga imam i onje odviše. Molite se za to za mene Malom Isusu, da mi se smiluje i obilatih mi milosti dade, da mu uzmognem služiti onako, kako je njegova sv. volja.“⁸⁶ Iz Rima 3. studenog 1913. zahvaljuje vrhovnoj glavarici s. Krescenciji „i svim sestrama, novakinjama, kandidatkinjama i svoj dragoj djeci za sv. molitve, što prinesoste za me predobromu Malom Isusu, kojemu se iz dna duše svoje zahvaljujem, što me je sv. Otac Papa primio kako samo može dobar otac svoga sina primiti“.⁸⁷ U imendanskoj joj čestitci 4. travnja 1917. piše:

„Dao Vam Gospodin Mali Isus preko Vaše svetice, da nastojite u svojem životu jedino njemu biti slična osobito u tihom trpljenju s njime i sa prežalosnom njegovom i našom majkom Marijom. Onda se možete nadati, da će Vas Mali Isus iza duga spasonosna života ovjenčati krunom nebeskom.“⁸⁸

⁸³ *Povijest Družbe*, 51.

⁸⁴ *Utemeljiteljeva pisma sestrama*, 31.

⁸⁵ *Utemeljiteljeva pisma sestrama*, 29.

⁸⁶ *Utemeljiteljeva pisma sestrama*, 32.

⁸⁷ *Utemeljiteljeva pisma sestrama*, 78.

⁸⁸ *Utemeljiteljeva pisma sestrama*, 67. i usp.: 68.

U pismu od 26. prosinca 1906. predstojnici s. Brigiti i sestrama želi da im Mali Isus

„svima preko Majke Marije i sv. Josipa dade što obilatijih milosti, ter pomoću njihovom sve postanete prave svete, pa da se Gospodin radi Vaše svetosti i meni siromahu smiluje. Dok Gospodinu Isusu služite, ne bojte se ni svega svijeta, ni svega pakla, jer će Vas on kao svoje braniti i čuvati. Bog Vas sve blagoslovio!“⁸⁹

U pismu od 14. veljače 1902. zahvaljuje im za molitve, koje su mu „više od potrebe, nego i mislite“.⁹⁰ Predstojnici s. Brigiti i sestrama u nekoliko pisama piše: „blagoslivam Vas i prosim da se za me i za sve naše stvari Bogu molite“,⁹¹ „molite se za me Gospodinu Bogu, a i ja ću se za Vas moliti“,⁹² „molite se za me, a ja ću za sve Vas. Pozdravite i mrtve sestre kad budete prolazile pokraj groblja pa i u ime moje za njih izmolite jedanput Otče naš i Zdravo Marijo. Počivale u miru i za nas molile!“⁹³ „Bog Vas dragi sve i svaku pojedinu blagoslovio i sačuvao od svakoga grijeha i dao sve potrebite krjeposti“.⁹⁴ Često sestrama piše riječi iz svojeg životnog gesla: „Imajte sve srce djetinje spram Boga, srce materinje spram bližnjega, a srce sudačko spram same sebe.“⁹⁵

3. Predanje Bogu i život u zajednici

Prema Pravilima Družbe sestre se obvezuju živjeti sestrijsko zajedništvo koje ima obiteljski značaj po uzoru na Svetu Obitelj iz Nazareta i ima svoj temelj u Isusu Kristu. Stadler želi da sestre život u zajednici promatraju pod vidom predanja Bogu u molitvenom životu, u odnosima između sestara te kroz poslanje služenja Bogu i čovjeku ili služenja Bogu u čovjeku.⁹⁶

⁸⁹ ANOV, *Pisma sestrama*, 26. XII. 1906.

⁹⁰ ANOV, *Pisma sestrama*, 14. XII. 1902.

⁹¹ ANOV, *Pisma sestrama*, 29. XI. 1902.

⁹² ANOV, *Pisma sestrama*, 16. IX. 1903.

⁹³ ANOV, *Pisma sestrama*, 27. X. 1904.

⁹⁴ ANOV, *Pisma sestrama*, 4. XI. 1904.

⁹⁵ *Utemeljiteljeva pisma sestrama*, 120-121, 77. Maneta MIJOČ, *Sestre Služavke Malog Isusa u Omišu (1917.-2017.)*, (Omiš: Crkva u svijetu – Družba sestra Služavki Malog Isusa Provincija sv. Josipa, 2017.), 265.

⁹⁶ Usp.: M. VIDOVIĆ, *Biblijsko-teološki aspekti duhovnosti Služavki Malog Isusa*, 17.

3.1. Zajedništvo u zajednici

U govoru o potrebi i važnosti skladnog zajedničkog redovničkog života Stadler ima pred očima kao uzor Presveto Trojstvo i život prve kršćanske zajednice. U Pravilima ističe sestrama:

„Pazite, za što ste se u tom društvu sakupile i sabrale, naime za to, da u istoj kući složno živite, da ste jedne duše i jednog srca u Bogu. ... Živite dakle u jedinstvu i podpunoj slozi, te štujte jedna u drugoj Boga, kojega sveti hram postadoste. ...Nemojte tvrditi, da štogod napose za sebe posjedujete, nego treba da posjedujete sve stvari zajednički. ...Sve (sestre) neka rade na korist kuće i družbe, i to puno marljivije i radostnije, nego da rade baš za svoju osobu. ...Znajte, da ste mnogo napredovale, ako korist kuće i družbe vazda predpostavljate koristi svojoj.“⁹⁷

Predstojnici s. Brigiti i sestrama u pismu od 18. studenoga 1901. preporučuje: „Samo ljubite jedino Gospodina Boga i štujte se međusobno i slažite, pa se ništa ne bojte.“⁹⁸

U odobrenim Pravilima potiče sestre da se uzajamnom ljubavlju susreću, ako jedna drugu uvrijedi, neka rado moli za oprostjenje i spremno oprašta, da se međusobno pomažu savjetom i uputom, a kad jedna sestra vidi drugu da je pogriješila, da je s ljubavlju i krotkošću opomene.⁹⁹ „U govoru i radu neka se sestre vladaju časno i čedno uvijek i svagdje; a tako i svaku mušičavost i osornost neka nastoje izbjegavati.“¹⁰⁰ U rukopisnim Pravilima donosi: „Stoga se puno čuvajte od rieči svadljivih, surovih, osornih, ali ako vam je koja slična rieč izmakla iz ustiju, ne ustručavajte se da iz onih ustiju koja su zadala ranu pružite također liek.“¹⁰¹ Napominje sestrama „da su svi kućni poslovi i službe pred Bogom jednaki i zaslužni prema ljubavi, kojom se pred Bogom vrše. Stoga neka se ni jedna ne uznosi nad drugu, već neka svaka rado drugoj ustupa prvo mjesto.“¹⁰²

Dnevni red sestara je za Stadlera sredstvo za duhovno napredovanje, za ozbiljnost pristupanja duhovnom i zajedničkom životu i apostolatu, a isprepleten je molitvom, radom, zajedništvom kod stola i zajedničkim odmorima. U odobrenim Pravilima donosi:

⁹⁷ J. STADLER, *Redovnička pravila sv. Augustina kao temeljna pravila za „Služavke Malenoga Isusa“ pod zaštitom sv. Josipa*, 1-6, toč. 2., 3., 16.

⁹⁸ ADSSMIZ, *Pisma sestrama*, 18. XI. 1901.

⁹⁹ Usp.: *Ustanove Družbe*, 1906., čl. 65. i 66., čl. 69.-70.

¹⁰⁰ *Ustanove Družbe*, čl. 72.

¹⁰¹ J. STADLER, *Redovnička pravila sv. Augustina kao temeljna pravila za Služavke Malenoga Isusa pod zaštitom sv. Josipa*, 7, čl. 20.

¹⁰² *Ustanove Družbe*, 1906., čl. 68.

„U svrhu da se ljubav sestrinska njeguje i da se sile okrijepe, sestre si poslije ručka i večere odmaraju duh u razgovoru. Sve sestre neka nastoje, da si u vrijeme odmora iskazuju ljubav i tako se duhovno naziđuju. Sve neka dođu u odmor vedra lica. No ipak neka ne vode razgovore svijetovne, koji odavaju taštinu i oholost, već takove, koji duhovno naziđuju, poučavaju, zaslađuju, i koji su u savezu sa zvanjem. Svaka sestra neka ono što misli, iskaže čedno, ponizno i bez buke te neka lahko ne protuslovi.“¹⁰³

Stadler u Pravidima u govoru o ulozi sestara koje vrše službu upravljanja u Družbi ističe:

„Glavarica kao prva mora biti i prva u izvršavanju pravila i u vježbanju i krjepostima, osobito u poniznosti, ljubavi i razboritosti. ...Nastojat će imati u sebi pouzdanje u Božju providnost, krotkost, ljubaznost, jednakost, nepromjenjivost u svojim činima.“¹⁰⁴

U odobrenim Pravidima donosi da je glavna dužnost predstojnice da

„ravna sestre u dužnostima zvanja te da primjerom svojim potiče na krjeposti, koje imadu vršiti. U svojoj službi neka ne traži vlastite udobnosti, već više slavu Božju, dobro Družbe i korist bližnjega. Neka nastoji usaditi u srce svim sestrama djetinjsku ljubav prema višim poglavaricama, te slogu i ljubav među sestrama, i neka uspali revnost u vršenju ustanova i kućnog reda. Mjesna nadstojnica vodi zajedničke pobožnosti i vježbe sestara te bdije nad njihovim djelovanjem koli u kući toli i izvan kuće.“¹⁰⁵

Kod službe generalne glavarice navodi da

„duhom molitve i poniznosti te najvišom ljubavi prema Bogu i bližnjemu, osobito prema sestrama, neka nastoji, da bude više ljubljena, nego da se je boje. Nu ipak neka si je vazda svijesna, da je ona pretpostavljena i Bogu odgovorna za disciplinu (stegu), da ju svi vrše; stoga neka disciplinu vrši svim silama i nastoji da to i sestre čine.“¹⁰⁶

Stadler govoreći o službi dvorenja bolesnika oko kojih sestre brinu i o njezi bolesnih sestara, napominje sestrama:

„Prva vaša dužnost neka bude da nježno ljubite bolesnice vaše priznavajući u njih s živom vjerom dostojnu osobu našega miloga Spasitelja. ...Ako vašu podvorbu ublažite s prijatnošću lica postat ćete za bolesnice anđeli utješitelji. ...Motrite uvijek umirućega Isusa u osobi

¹⁰³ Ustanove Družbe, čl. 81.-84.

¹⁰⁴ J. STADLER, *Redovnička pravila za Služavke Malenoga Isusa*, 2-3, 3. glava.

¹⁰⁵ Ustanove Družbe, 1906., čl. 252.-254.

¹⁰⁶ Ustanove Družbe, čl. 192.

vaših boleznica i dvorite ih veselo. Lice vedro, pogled blag, dvie same riječi: ama ljubazne, prijazne, utješljive bit će kao balzam na njihovo žalostno srce.“¹⁰⁷

U odobrenim Pravilima donosi: „Bolničarka neka poslužuje bolesnu sestru kao Krista“,¹⁰⁸ „zdrave sestre neka pokazuju prema bolesnicama sućut“,¹⁰⁹ a bolesnim sestrama da „valja primiti bolest kao dar iz ruku Božjih i po njoj se posvetiti podnoseći ju radi Boga strpljivo“.¹¹⁰

Stadler je osobitu pažnju poklanjao mladim sestrama koje su se već u prvim danima svojega redovničkog života teško razbolijevale, osobito od tuberkuloze. Često ih je posjećivao, očinski tješio i hrabrio, poticao da budu strpljive u trpljenju s Kristom i sačuvaju odanost u volju Božju. Svjedoči nam to i u više pisama upućenih predstojnici na Polju s. Filomene s. Brigiti Janković. U pismu od 18. studenog 1901. piše joj: „Žao mi je vrlo, što su tri časne sestre bolesne. Dat će Gospodin po sv. Filomeni, pa će ozdraviti ili će im milostivo dati jakosti i ustrpljivosti, da i veselo njemu za ljubav trpe.“¹¹¹ U pismu od 16. listopada 1902. napominje: „Ne zaboravite ipak nikada na to da Gospodin svoje miljenike vodi trnovitim putem, kojim je i on išao, i da je dobar, vrlo dobar znak, kada tko Bogu za ljubav puno trpi.“¹¹² U pismu od 29. studenoga 1902. piše:

„Žao mi je da su neke bolesne. Ali hvala Gospodinu Bogu. On zna što radi. Zato tješite bolestne; neka sve trpe Gospodinu Isusu na križu raspetom na slavu i od ljubavi napram njemu, koji je do ljubavi napram nama tolike muke trpio. Kažite im, da i ja s njima trpim. Svaki dan ih tješite i govorite im, neka, ako mogu radostno s veseljem trpe, jer se to mili Gospodinu Isusu, koji je i za nas radostno trpio.“¹¹³

Poimenice pozdravlja bolesne sestre, kao i pokojne koje počivaju na samostanskom groblju,¹¹⁴ te ističe „sve Vas blagoslivam i za Vas sve se Bogu molim, da mu vjerne ostanete do zadnjega časa života.“¹¹⁵ Teško bolesnim novakinjama i sestrama dopustio je prije vremena polaganje redovničkih zavjeta i tražio potrebne dozvole od Svete Stolice za one kojima je to bilo potrebno.¹¹⁶

¹⁰⁷ J. STADLER, *Redovnička pravila za Služavke Malenoga Isusa*, 6-7.

¹⁰⁸ *Ustanove Družbe*, 1906., čl. 284.

¹⁰⁹ *Ustanove Družbe*, čl. 289.

¹¹⁰ *Ustanove Družbe*, čl. 290.

¹¹¹ ADSSMIZ, *Pisma sestrama*, 18. XI. 1901.

¹¹² ANOV, *Pisma sestrama*, 16. X. 1902.

¹¹³ ADSSMIZ, *Pisma sestrama*, 29. XI. 1902.

¹¹⁴ Usp.: ANOV, *Pisma sestrama*, 1. II. 1905. i 26. XII. 1906.

¹¹⁵ ANOV, *Pisma sestrama*, 30. IV. 1907.

¹¹⁶ Usp.: Anemarie RADAN – Leopolda BOŽIČEVIĆ – Genoveva RAJIĆ – Maneta MIJOČ

Stadler je bio pobožan dušama u čistilištu, što je preporučivao i sestrama. U Okružnici za 25. godišnjicu Družbe navodi: „a gdje je dragocjena smrt, kakvom je Mali Isus svaku svoju služavku, a Vašu drugaricu na toliko odlikovao, da je svaka uz takove znakove umrla, koja očito svjedoče, da je u milosti Božjoj preminula?“¹¹⁷ Majka Krescencija svjedoči: „Naš Utemeljitelj bi više puta rekao: kad i je kakva potreba ja se molim našim pokojnim sestrama, i uvijek mi pomognu.“¹¹⁸

3.2. Briga za trajni odgoj i dobar duh u Družbi

Stadler je stavljao naglasak na duhovni život sestara, sestrinsku ljubav, dobar redovnički odgoj i trajnu formaciju, o čemu ovisi dobar duh u Družbi te uspješnost apostolata. Nastojao je da se sestre usavršavaju i duhovno i stručno i nakon položenih zavjeta. To je u duhu onog što će istaći i II. vatikanski sabor, a to donose i današnje Konstitucije i Direktorij Družbe.

Stadler ističe da je „od potrebe da se sestre najmarljivije vježbaju u poniznosti, jer je ona temelj svim krjepostima. S toga neka ne cijene ono što svijet običava uzvisivati; ono pak, što si je Krist odabrao, što u Njemu svoj sjaj dobiva, neka nastoje svim srcem odabrati.“¹¹⁹ Navodi da sestra u ponašanju „bude jednostavna poput Krista Djeteta“,¹²⁰ a „sve držanje tijela neka je takovo, kako pristoji zaručnici Kristovoj“.¹²¹

Stadleru je stalo da zajednice budu mjesto molitve, rada i reda, a sestre na visini zadatka svojeg poziva, pa u pismu 4. studenoga 1904. s. Brigiti, predstojnici na Polju sv. Filomene, piše: „Ja bih rad da uvedem strog red, i da istjeram svaku koja neće da se pokori. Ili neka budu kako treba da budu, ili neka i ne budu.“¹²² U pismu od 7. listopada 1903. napominje s. Brigiti:

„Bog Vam preko Vaše velike svetice Brigite dao tu milost, da vazda saznate sv. volju Božju i da ju uvijek savjestno i točno izpunite. Ujedno Vam želim da sve sestre, koje su Vašoj materinskoj brizi povjerenе, vodite putem kojim su svi svetci i naš Gospodin Isus hodio, i tako da sve budete mile i drage Gospodinu Isusu i služite za uzor

(ur.), *Služavke u Domu Očevu, Pokojne sestre Družbe: 1890. - 2011.* (Zagreb: Vrhovna uprava Družbe sestara Služavki Malog Isusa, 2011.), 25, 39, 87-88, (dalje: *Služavke u Domu Očevu*).

¹¹⁷ *Utemeljiteljeva pisma sestrama*, 36.

¹¹⁸ *Povijest Družbe*, 60.

¹¹⁹ *Ustanove Družbe*, 1906., čl. 64.

¹²⁰ *Ustanove Družbe*, čl. 74.

¹²¹ *Ustanove Družbe*, čl. 73.

¹²² ANOV, *Pisma sestrama*, 4. XI. 1904.

svim vjernikom, koji tamo u blizini Vašoj stanuju. Budete li tako radile onda će bez sumnje Otac nebeski Vas sve obasuti obiljem svojih sv. milosti ter ćete lako postići spasenje vječno.“¹²³

Ističe i važnost uzornog vladanja, pa u pismu s. Brigiti 12. listopada 1914. savjetuje da treba „da se dobro svagdje vladate i ostavite miris raznih krijeposti. Valja znati, da mnogi laici na se ništa ne paze, a na nama opažaju i najmanje sitnice.“¹²⁴

3.3. Savjetnik poglavaricama u duhovnim i vremenitim pitanjima

Stadler poglavaricama, koje su često od njega morale tražiti materijalnu pomoć, stavlja na srce da pouzdanje stave u Gospodina Boga po zagovoru prečiste Djevice Marije. Vrhovna glavarica s. Krescencija kao očevidac svjedoči da ih je poticao da se mole Bogu i govorio im:

„Bog je davao i dat će! Nebo i zemlju sve je On stvorio iz ništa. Ne bojte se. On se brine i za Vas! ... ovim i sličnim duhovnim riječima i utjehama bodrio bi i savjetovao, a dotične predstojnice zadovoljnije od njega se rastale, nego da im je dijelio dukate i zlato. ...Božja providnost je Družbom vazda upravo čudnovatim načinom upravljala i pomogla u najvećoj potrebi.“¹²⁵

Molio je pomoć za ubožnice od raznih dobročinitelja, osobito biskupa Strossmayera, i pomoć je stizala.¹²⁶ Imao je smisao okretnosti u organizaciji poslova, pa je u poslovanje vremenitim dobrima upućivao i sestre, osobito one koje su vodile brigu oko Družbinih ekonomija. Poučava ih je da razborito postupaju, da usvajaju i žive duh štednje te im savjetuje: „ponajprije sve učinjene dugove izplatite. ...Štedite što više možete, jer nam je zaista teško.“¹²⁷ Napominje im:

„Budući da mi ovdje ni filira nemamo u tu svrhu ... ja to ne mogu učiniti, jer upravo ništa nemam. ...Molite se Gospodinu Bogu, presv. Srcu Isusovu, majki Mariji, sv. Josipu i sv. Filomeni, da nam se smiluju ter se strašnoga duga riješimo, koji mi i te kako velikih muka zadaje, tako da mi ni u noći ne da mira.“¹²⁸

¹²³ ANOV, *Pisma sestrama*, 7. X. 1903.

¹²⁴ ANOV, *Pisma sestrama*, 12. X. 1914.

¹²⁵ *Povijest Družbe*, 48.

¹²⁶ Usp.: Maneta MIJOČ, „Strossmayerova dobročinstva prema Družbi sestara Služavki Malog Isusa“, *Stadler* 16 (2015.), 23-27.

¹²⁷ ADSSMIZ, *Pisma sestrama*, 18. XI. 1901., usp.: ANOV, *Pisma sestrama*, 14. II. 1902., 1. VII. 1914. i (bez datuma) 1915.

¹²⁸ ADSSMIZ, *Pisma sestrama*, 29. XI.1902.

Upućuje ih da pri planiranju radova dadnu ponude, naprave odabir izvođača radova uz razrađeni troškovnik i projekte, a pri kupnji zemljišta da se isto i pravno-imovinski uredi i provede uknjižba, što navodi i u nekoliko pisama predstojnici s. Brigiti na Dolorozi.¹²⁹ Stadlerova pouka sestrama u pitanju uprave vremenitim dobrima na tragu je onog što preporučuje novi dokument Crkve *Ekonomija u službi karizme i poslanja*.

Preporučuje sestrama da pitaju savjet i pouku od ljudi koji su se dobro razumjeli u poljoprivredne i druge poslove. Piše 18. studenoga 1901. poglavarici s. Brigiti: „Najbolje će biti da uvijek onoga staroga poljara za savjet pitate, što i gdje treba, i kad treba što sijati. Dobro je i druge pametne ljude za savjet pitati, osobito one, koji naokolo stanuju, a koji najbolje znadu, što tamo najbolje raste.“¹³⁰ U nabavi i pri preuzimanju radova im napominje da gledaju prioritete, da pomognu i ljudima iz svoje sredine duhovno i materijalno te poboljšaju svoje djelovanje. U pismu od 27. listopada 1904. upućuje s. Brigitu da pri izvođenju radova treba najprije kapelu urediti,

„jer eto zime na vratih, pa treba da je kapela gotova prije zime, da mogu ljudi unutra pa da ne stoje vani, kao do sada. ...Dobro bi bilo da imadete svojega svećenika, koji bi Vam svaki dan misu služio, Vas sve ispoviedao, svaki četvrtak Vama i svake nedjelje svim i ostalim propoviedao. ...To bi i zato bilo dobro, kad su sestre bolesne, da imate svećenika pri ruci, ako koja naglo oboli.“¹³¹

Piše joj 13. ožujka 1905. u vezi s nabavom mlina za brašno, koji bi služio sestrama, a i za potrebe okolnih stanovnika¹³², a 2. svibnja 1906. joj javlja: „Ako hoćete tri sestre u Livno kod vladine švajcarije učiti praviti sir možete .., pa ću ja moliti vladu neka bi Vas tri dala poučiti u Livnu, kako se fini sir pravi.“¹³³ Dana 13. ožujka 1906. javlja da je nabavio za sestre strojeve za pravljenje čarapa, a našao i učiteljicu koja će ih doći u samostan sve poučiti praviti čarape i druge stvari.¹³⁴ Stadler se radovao sa sestrama da je novi samostan s crkvom i školom na Dolorozi blagoslovljen 24. listopada 1915., na dan 25. godišnjice Družbe.¹³⁵

¹²⁹ Usp.: ADSSMIZ, *Pisma sestrama*, 22. V. 1912.; ANOV, *Pisma sestrama*, 7. VII. 1914.

¹³⁰ ADSSMIZ, *Pisma sestrama*, 18. XI. 1901.

¹³¹ ADSSMIZ, *Pisma sestrama*, 27. X. 1904. i 4. XI. 1904.

¹³² ADSSMIZ, *Pisma sestrama*, 13. III. 1905.

¹³³ ADSSMIZ, *Pisma sestrama*, 2. V. 1906., usp.: pismo od 13. VI. 1908.

¹³⁴ Usp.: ADSSMIZ, *Pisma sestrama*, 13. III. 1906. i 13. VI. 1908.

¹³⁵ Usp.: ADSSMIZ, *Pisma sestrama*, 7. VII. 1914.; ANOV, *Pisma sestrama*, (bez datuma), 1915.; Usp.: Marko TVRTKOVIĆ, *Josip Stadler prvi vrhbosanski nadbiskup. Iz mojih zapamćenja*, Stadlerov put 11 (Zagreb: Družba sestara Služavki Malog Isusa, 2017.), 78-79.

4. Predanje Bogu u Crkvi i odnos prema svijetu

Stadler je uvijek bio odan Crkvi i Svetom Ocu.¹³⁶ U tom je duhu odgajao i svoje sestre. Želio je da i njegova Družba gaji duh crkvenosti, da u Crkvi bude na spasenje duša vršeći karizmu služenja potrebnima.

4.1. Briga za crkveno priznanje Družbe

Nadbiskup Stadler je sve učinio da dobije crkveno odobrenje Družbe.¹³⁷ Na početku Družbe napisao je za sestre rukopisna Pravila naslovljena *Pravila za služavke siromaka ili malenoga Isusa*, zatim je, kako se njegovo nutarnje nadahnuće o poslanju Družbe razvijalo i bistrilo, napisao i rukopisna *Pravila za Služavke malenoga i siromašnoga Isusa*. U rukopisnim pravilima donosi da su Pravila „kao kažiputi, koji pokazuju služavkama kojim putem treba hodati, ako hoće da postignu kršćansku savršenost, oko koje ozbiljno nastojati su dužne“.¹³⁸ Napisao je zatim i *Redovnička pravila sv. Augustina kao temeljna pravila za „Služavke Malenoga Isusa“ pod zaštitom sv. Josipa*, koja je dao isusovcu o. Arndtu, referentu Kongregacije za redovničke poslove, da ih uskladi s propisima Crkve te ih je 11. lipnja 1905. poslao Sv. Ocu Piju X., sa zamolbom da odobri Pravila i Družbu.¹³⁹ Uz molbu je priložio i Izvještaj o stanju Družbe, u kojem navodi da u Družbi ima 79 sestara, 21 novakinja i 51 kandidatice, ukupno 151. Priložio je preporuke i pohvalnu ocjenu o životu i radu sestara od biskupa u Kotoru i Splitu, u čijim biskupijama sestre djeluju.¹⁴⁰ Sveti Zbor za širenje vjere, 2. ožujka 1906., odobrio je Ustanove – Pravila Družbe na pet godina kao pokus.¹⁴¹ Na blagdan sv. Ane 1906. sestre su primile iz ruku utemeljitelja nadbiskupa Stadlera sv. Pravilo¹⁴², a 25. ožujka 1907. održana i prva generalna skupština Družbe.¹⁴³

U svibnju 1910. godine obraća se biskupima u Kotoru i Splitu da dadnu mišljenje Svetoj Stolici o djelovanju sestara, u svrhu da ista udijeli

¹³⁶ Usp.: Agneza SAZBO, „Sluga Božji Josip Stadler i Sveta Stolica“, *Stadler* 6 (2005.), 23-28.

¹³⁷ Usp.: M. MIJOČ, „Stadler utemeljitelj Družbe sestara Služavki Malog Isusa“, 541-545.

¹³⁸ J. STADLER, *Redovnička pravila za Služavke Malenoga Isusa, O obvezi pravila*, 1.

¹³⁹ Sva rukopisna Stadlerova Pravila napisana za sestre u originalu se nalaze u ADSSMIZ.

¹⁴⁰ Usp.: M. MIJOČ, „Stadler utemeljitelj Družbe sestara Služavki Malog Isusa“, 542.

¹⁴¹ *Ustanove Družbe*, 1906, VII.; usp.: *Povijest Družbe*, 37-38; ANOV, *Pisma sestrama*, 13. III. 1906.

¹⁴² Usp.: *Povijest Družbe*, 24.

¹⁴³ Usp.: *Povijest Družbe*, 65-66.

konačno odobrenje Pravila i Družbe.¹⁴⁴ Iz Rima 18. svibnja 1910. javlja časnoj majci s. Izidori Tresić-Pavičić:

„Hvala Bogu, što je Papa obećao, da će nam podijeliti konačno odobrenje naše Kongregacije. Živio Mali Isus! Živila Kongregacija! Živile sve sestre, novakinje, kandidatice, postulantice, sva djeca, velika i mala! Molite se za me Malom Isusu, komu Vas sve izručam.“¹⁴⁵

Dana 23. svibnja 1912. joj piše da „Mali Isus, kojega ime nosite, u svojoj prevelikoj dobroti, tako je sve rukovodio, što se tiče Vaše Kongregacije“, te je Papu „Pija X. na to sklonuo da je vašu Kongregaciju i njezine regule još 7. ožujka 1911. godine definitivno (konačno) odobrio. ...Sada ćemo ih na Duhove, ako Bog da, u Betlehemu svečano proglasiti ter u zahvalu pjevati *Te Deum*.“¹⁴⁶ Tako je na blagdan Duhova 1912. s utemeljiteljem Stadlerom stopedeset sestara u trinaest kuća Družbe pjevalo zahvalni *Te Deum*. U pismu s. Brigiti 22. svibnja 1912. ističe: „Najbolje ćete se ipak Bogu za to preveliko dobročinstvo zahvaliti, ako prema sv. regulama živite, jer ćete tako najlaglje osjegurati spasenje duše svoje.“¹⁴⁷ Stadler se pred Sv. Ocem obvezao da će primati u Družbu djevojke bez miraza koje ne bi mogle zbog siromaštva drugdje biti primljene te „nije htio odbiti nijedne koja je želila Bogu služiti, samo je imao pred očima dušu dotične da umre obasuta milostima reda u redu“, što se Svetom Ocu „jako svidjelo“, pa je „rado dao konačnu potvrdu Pravila i Družbe“.¹⁴⁸ U čestitici na Bogojavljenje 1910. sestrama ističe:

„Držite se pravila, pak se ne bojte grijeha; držite se pravila, pak ćete se sigurno posvetiti; držite se pravila, pak ćete bez sumnje omiliti Malom Isusu, koji je, što je maljušniji to nama draži, jer je upravo za to postao maljušan, što je htio, da ga ljubimo, a ne da ga se bojimo.“¹⁴⁹

U toč. 4. Okružnice za 25. obljetnicu Družbe donosi da

„se iziskuje od služavke Maloga Isusa, da si pribavi znanje o svojim dužnostima, a onda da ih savjesno i točno i postojano obavlja. ...A ne treba joj puno istraživati, koje su to dužnosti, pošto su one točno pobilježene u pravilima odobrenim od sv. Stolice, a kojima su temelj zapovijedi Božje i tri zavjeta njemu na slavu prihvaćena. To je Božja volja, koje se svaka od Vas treba da drži, i drugo se ništa od Vas ne iziskuje.“¹⁵⁰

¹⁴⁴ Usp.: M. MIJOČ, „Stadler utemeljitelj Družbe sestara Služavki Malog Isusa“, 544.

¹⁴⁵ *Utemeljiteljeva pisma sestrama*, 70, 72.

¹⁴⁶ *Utemeljiteljeva pisma sestrama*, 75; usp.: *Ustanove Družbe Služavki Maloga Isusa* (Sarajevo: Hrvatska Tiskara, d. d., 1931.), 142-143.

¹⁴⁷ ADSSMIZ, *Pisma sestrama*, 22. V. 1912.

¹⁴⁸ *Povijest Družbe*, 46, 49.

¹⁴⁹ *Utemeljiteljeva pisma sestrama*, 26 i 55.

¹⁵⁰ *Utemeljiteljeva pisma sestrama*, 37-38; *Povijest Družbe*, 77.

Papa Ivan Pavao II. je prigodom 100. obljetnice Družbe, na privatnoj audijenciji 31. kolovoza 1990., rekao sestrama:

„Obnovljenim žarom nastavite služiti bližnjemu, koji je za vas put ostvarenja vašeg redovničkog poziva. Sva karizma vaše redovničke zajednice izražena je u njezinu imenu: Služavke Malog Isusa. ...Na putu k tom cilju – vašem posvećenju služenjem bližnjemu – neka vas vode vaše Konstitucije. I ja vam s vašim Utemeljiteljem opetujem: 'Držite se pravila.'“¹⁵¹

Duhovni upravitelj Družbe kanonik Tomo Igrc je za potrebe Družbe napisao *Tumač Ustanova i običaji Družbe 'Služavki Malog Isusa*, tiskan prigodom 50-godišnjice Družbe.¹⁵² U Uvodu „Tumača“ pojašnjava: „U Tumaču navedeni običaji uglavnom su već utvrđeni dugom praksom od početka Družbe i odobreni izričito ili mučke od blagopokojnog utemeljitelja Družbe, samo nisu bili napisani.“¹⁵³

Stadler je u svoju Družbu, u suglasnosti s vrhovnim glavaricama, primao osobe i iz drugih redovničkih zajednica, a ako je netko iz njegove Družbe osjećao Božji poziv za drugu redovničku zajednicu, tražio je od Sv. Stolice potrebnu dozvolu. Tako je u slučaju s. Izidore Tresić-Pavičić, koju je imenovao za prvu vrhovnu glavaricu, poštovao njezin duhovni poziv unutar poziva, želju za kontemplativnim životom u klauzuri, da pođe k sestrama benediktinkama u Rab, gdje i umrla kao benediktinka. Tražio je za nju dozvole od Svetoga Oca, a sestrama u vezi s njezinim odlaskom rekao: „Valja da se to uzme kao volja Božja.“¹⁵⁴ Očinski upućuje vrhovnu glavaricu kako evanđeoski u pojedinom slučaju postupiti.¹⁵⁵ S dozvolom Svete Stolice primio je u Družbu tri trećoretkinje iz samostana Trećeg reda sv. Frane u Trogiru,¹⁵⁶ nekoliko sestara Vječnog klanjanja iz samostana sv. Antuna u Perastu,¹⁵⁷ s. Miroslavu od sestara uršulinki iz Graca¹⁵⁸ te još nekoliko sestara iz drugih redovničkih zajednica.¹⁵⁹

¹⁵¹ „Udienza del Santo Padre alle Ancelle del Bambino Gesù“, *L'Osservatore Romano*, 31. 8. 1990., 5; usp.: „Služavke Malog Isusa kod Pape“, *Glas Koncila*, 16. 9. 1990., 9.

¹⁵² Usp.: *Tumač Ustanova*, XVI. (Predgovor), 3.

¹⁵³ Usp.: *Tumač Ustanova*, 5-6.

¹⁵⁴ *Povijest Družbe*, 72; usp.: *Utemeljiteljeva pisma sestrama*, 77-82.

¹⁵⁵ Usp.: *Utemeljiteljeva pisma sestrama*, 110-112.

¹⁵⁶ Usp.: *Služavke u Domu Očevu*, 350; *Vez ljubavi*, 159.

¹⁵⁷ Usp.: *Vez ljubavi*, 131-133.

¹⁵⁸ *Utemeljiteljeva pisma sestrama*, 110-111.

¹⁵⁹ *Utemeljiteljeva pisma sestrama*, 83-84.

4.2. Radosno služenje Bogu i čovjeku

Nadbiskup Stadler je zastupnik i savjetnik Družbe u preuzimanju djelovanja sestara, pri čemu dolazi do izražaja njegova ljubav za potrebe opće i mjesnih crkava, čitanje znakova vremena i socijalni osjećaj. Dogovara se s mjesnim biskupima na čije zamolbe šalje sestre, uređuje prava i obaveze sestra, savjetuje vrhovne glavarice, često i sam predlaže sestre za nove zajednice, a konačnu odluku ostavlja poglavaricama.¹⁶⁰

Početkom prosinca 1904., na molbu kotorskog biskupa Franje Uccellinija, sestre su započele u Perastu u Boki kotorskoj prvo djelovanje izvan Bosne, gdje dvore bolesnike po gradu, a u samostanu se bave ručnim radom i privatnim poučavanjem djece, šivanjem rublja i reverendi za dječjačko sjemenište u Kotoru.¹⁶¹ Stadler na molbu Općinskog upraviteljstva i Javne dobrotvornosti te splitskog biskupa Nakića 1. siječnja 1905. šalje sestre za rad u muškoj i ženskoj ubožnici u Splitu.¹⁶² Na zamolbu ravnatelja biskupskog sjemeništa u Splitu don Luke Grgića i suglasnost biskupa Nakića šalje 1. siječnja 1910. sestre da vode domaćinstvo u toj ustanovi.¹⁶³ Na zamolbu Javne dobrotvornosti Stadler 1910. godine šalje sestre u Split za rad u muškom dječjem sirotištu, zvanom Rikover i u ženskom sirotištu „Kolijevka“. Sestre 10. listopada 1910. dolaze Split, u kuću koju je kupio Stadler, a koju nazva samostan sv. Ane, gdje će sestre, kako kaže: „Naći zajedničku oazu mira, pobožnosti i ljubavi.“¹⁶⁴ Ovdje prema Stadlerovoj želji otvaraju čuvalište za djecu radnika i zabavište za djecu, daju pouke djevojkama iz kroja i šivanja, vezenja i sviranja. Stadler šalje sestre 1906. u Vrgorac, a u kući koju im je kupio otvaraju zabavište, poučavaju djevojke u ručnom radu, u francuskom, talijanskom i njemačkom jeziku, rade kao učiteljice u osnovnoj školi u Vrgorcu i u selu Kotezima.¹⁶⁵ Poslao je 1912. sestre u Metković, gdje im je kupio kuću, u kojoj su otvorile zabavište, poučavale djevojke u ručnom radu, krojenju, šivanju, vezenju, davale pouke u glazbi.¹⁶⁶ Godine 1913. poslao je sestre u Trogir, gdje drže zabavište, daju pouke iz krojenja i šivanja. Stadler i vrhovna glavarica na molbe nadležnih vlasti poslali su za vrijeme Prvog svjetskog rata do 80

¹⁶⁰ Usp.: M. MIJOČ, „Stadler utemeljitelj Družbe sestara Služavki Malog Isusa“, 528-541.

¹⁶¹ Usp.: *Vež ljubavi*, 131-134.

¹⁶² Usp.: *Isto*, 108-110; *List Biskupije splitske i makarske I (1905.)*, *Vijesti*, 7.

¹⁶³ *Vež ljubavi*, 114-115; *Utemeljiteljeva pisma sestrama*, 31.

¹⁶⁴ Usp.: *Vež ljubavi*, 120-122.

¹⁶⁵ Usp.: *Vež ljubavi*, 139-142.

¹⁶⁶ Usp.: Maneta MIJOČ, *Sestre Služavke Malog Isusa u Metkoviću, 1912.-2012.* (Split: Crkva u svijetu, Družba sestara Služavki Malog Isusa, Provincija sv. Josipa, 2012.), 42-50.

sestara za dvorenje ranjenika i bolesnika u vojnim bolnicama.¹⁶⁷ Na molbe raznih općina poslali su sestre za vođenje pučkih kuhinja: u samostanu sv. Ane u Splitu, Trogiru, Omišu, Kotoru, Perastu, Supetru i Selcima na Braču.¹⁶⁸ Poslali su u 1917. godini sestre u Ulcinj, gdje su vodile četverorazrednu školu na hrvatskom i albanskom jeziku,¹⁶⁹ i u Stari Bar, gdje su vodile četverorazrednu školu.¹⁷⁰ Na molbu građana Omiša i župnika don Šime Vulića poslali su sestre u Omiš, gdje 20. ožujka 1917. otvaraju zabavište za djecu, poučavaju djevojke u ručnom radu, kroju, šivanju, sviranju.¹⁷¹ Na molbu nadbiskupa Antuna Bauera poslali su sestre da 10. srpnja 1917. u Zagrebu preuzmu mali internat za ratnu siročad, za djecu palih vojnika.¹⁷² Na molbu uprave Bogoslovnog sjemeništa u Sarajevu Stadler je odobrio da sestre 1916. preuzmu domaćinske poslove dok se braća otaca isusovaca ne vrate iz rata,¹⁷³ vođenje domaćinstva u sjemeništu u Travniku,¹⁷⁴ te od 3. prosinca 1918. i kućne poslove u Franjevačkoj gimnaziji u Visokom.¹⁷⁵ To je zadnje preuzimanje djelatnosti od strane Družbe za Stadlerova života.

Stadler se brinuo i zanimao za život i rad sestara i nakon što su preuzele nova djelovanja. Vrhovna glavarica s. Krescencija svjedoči da

„za svaku se sestru napose brinuo. Kad bi predstojnice ili sestre iz udaljenih kuća došle poslom u Sarajevo, i kad su ga posjetile morale su mu sve ispričovjediti. Znao bi reći: ‘Sjedite i pričajte!’ Onda je slušao sav razdragan; takvi su posjeti kod njega malo du-lje trajali, jer je htio za svaku stvar i svaku sestru u toj kući potanko znati.“¹⁷⁶

„Nadbiskupov apostolski duh oživi i prodahnu njegovu Družbu, te se ona brzo osovi na svoje noge i lijepo se proširi po nadbiskupiji i izvan nadbiskupije vrhbosanske.“¹⁷⁷

¹⁶⁷ Usp.: Krescencija ZWIEFELHOFER, *Povijest pojedine kuće* (rukopis), (Sarajevo: 7. VII. 1924.), ADSSMI, 33-40. (dalje: *Povijest pojedine kuće*).

¹⁶⁸ Usp.: *Povijest pojedine kuće*, 35.

¹⁶⁹ Usp.: *Povijest pojedine kuće*, 41; *Služavke u Domu Očevu*, 350.

¹⁷⁰ Usp.: *Povijest pojedine kuće*, 44-46; Marija PERA iz Gretve, Stari Bar, *Dijeceznaski list barske biskupije*, „Obavijesti-Lajmčřimeš“ 2 (1987.), 17.

¹⁷¹ Usp.: M. MIJOČ, *Sestre Služavke Malog Isusa u Omišu (1917.-2017.)*, 67.

¹⁷² Usp.: *Povijest pojedine kuće*, 42-43.

¹⁷³ Usp.: *Povijest pojedine kuće*, 41.

¹⁷⁴ Usp.: *Povijest pojedine kuće*, 46.

¹⁷⁵ Usp.: *Povijest pojedine kuće*, 47; *Povijest Družbe*, 109.

¹⁷⁶ *Povijest Družbe*, 108.

¹⁷⁷ *Tumač Ustanova*, XI. (Predgovor).

4.3. Sestre svjedoci Stadlerove duhovnosti i svetosti

Stadler je na blagdan Srca Isusova 8. lipnja 1918. svečano proslavio zlatomisnički jubilej.¹⁷⁸ U rujnu mu se zdravlje pogoršavalo. I sestre i djeca molili su za njegovo zdravlje. Vrhovna glavarica s. Krescencija zapisuje:

„Na 8. prosinca, poslije podne, poslala naša sestra, koja ga već dulje vremena dvorila, da odmah dođemo, da Preuzvišeni umire. Sve u najvećoj zabrinutosti odmah smo dvije sestre otišle k njemu, a ostale sestre, novice, kandidatice i djeca molile u Betlehemskoj našoj kapelici. ... Kad je znao da ćemo doći, gledao je vazda na vrata, a kad smo vrata otvorile i kad je nas ugledao, mahne rukom da dođemo k njemu. ...Kad sam mu zahvalila i rekla da neka sve oprostí što smo kada ga rađalostile, pokazao je neka kleknemo, i on je sve svoje sile skupio i sasvim glasno izgovorio blagoslov: *Sit nomen Domini* ... U večer u 10 ¼ sati izdahnuo je svoju sv. dušu... Naša s. Vjekoslava i s. Adela učinili su mu i olakšali koliko su mogle kroz njegovu bolest i u zadnjim časovima. ...Kad je bio položen na odar u njegovoj kapelici molile su sestre dan i noć kod odra. Kad je bio položen u lijes stavila sam mu na pergamenat napisano imena svih živućih sestara ispod kazule na srce, da ponese sobom na vječni počinak.“¹⁷⁹

Prigodom Stadlerove smrti vrhovna glavarica s. Krescencija zapisuje: „Uspomena na njega mora da živi u Družbi, dok živi zadnji član Družbe. ... Utemeljitelj ne može se nijednom drugom osobom nadomjestiti i nadoknaditi ga. Njega su sve sestre u Družbi štovale i ljubile ga kao oca i svaka bi se čuvala da ga ne žalosti.“¹⁸⁰ Ona za njega svjedoči: „Ja kažem u kratko: On je bio veliki čovjek, veliki biskup, veliki svetac! Živa slika svetosti, razboritosti, dobrote i milosrđa. U razgovoru s njim, svatko bi našao savjeta, utjehu i pomoć, svatko se s njim zadovoljno i oduševljeno rastao.“¹⁸¹

Vrhovna glavarica s. Krescencija je 2. veljače 1919. u okružnici sazi-
va Generalne skupštine Družbe podsjetila sestre na utemeljitelja i istakla:

„On je ne samo naš Utemeljitelj, nego je On bio i naš uzdržavatelj, učitelj, savjetnik, tješitelj, voditelj i bodritelj na dobro, te nam je svijetlio sjajnim primjerom neprekidne molitve, neumornog rada, nesebične požrtvornosti, junačkog trpljenja, trpljenja i pregara-

¹⁷⁸ Usp.: *Povijest Družbe*, 109.

¹⁷⁹ Usp.: *Povijest Družbe*, 110-111; *Vez ljubavi*, 85.

¹⁸⁰ *Povijest Družbe*, 112.

¹⁸¹ *Povijest Družbe*, 9, 96.

nja. ... tješimo se molitvom i njemu samomu ... Tješimo se čestim i trajnim sjećanjem njegovih opomena, pouka, savjeta i bodrenja na dobro; tješimo sebe, a njega razveseljujmo vjernim i ustrajnim nasljedovanjem njegova svijetlog primjera u molitvi i radu, u požrtvornosti i trapljenju i u kreposnom življenju.¹⁸²

Stadler je zračio svetošću duše i kreposnim životom poticao sestre na duhovnom putu. Sestre su to osjećale i još za njegova života su i najmanju stvar koju su od njega dobile ili je njemu pripadala držale kao svetinju. Zapisuju „on je naš svetac!“, odlikovao se „mnogim i to pravim svetačkim vrlinama“, a posebno se „mnogo žrtvovao za Družbu i njoj povjerenu siročad, koju je očinski štitio i volio.“¹⁸³ Sestre su svjedoci svetosti Stadlerova života te ustrajno mole i žele da ga Crkva što prije ubroji među svoje blaženike i svete.

Zaključak

Stadler je pronašao način kako svoju ljubav prema Crkvi i siromašnima učiniti trajnom i sve snažnijom. To je postigao utemeljivši Družbu sestara Služavki Maloga Isusa, čiji je začetnik sam Bog kako on kaže, pa se u njezinu formiranju nije dao obeshrabriti nikakvim poteškoćama. Svom dušom je želio da Družba kojoj je zacrtao uzvišene ideale služenja Djetetu Isusu u siročadi, zapuštenom i siromašnom starijem svijetu, siromasima i nakon njegove smrti nastavi tim duhom i uvijek novim žarom. Nije postao redovnik, iako je želio, a redovnički je osjećao, mislio i živio, u duhu i stvarno. Stadlerova redovnička duša imala je obilježja i monaškog, i franjevačkog i isusovačkog duha. Taj je oblik kršćanske i redovničke duhovnosti on utkao u svoju Družbu sestara Služavki Malog Isusa, koja je uz to bila sva propletena nježnim bojama ženskoga redovništva, kojima je pripletena i nova boja sestara Služavki Maloga Isusa. Osnutkom Družbe i njezinim učvršćenjem Stadler je dostojno stupio među zaslužne duhovne velikane. Stadlerova duhovnost životno se nastavlja u svakoj kući Družbe, u svakoj redovnici koja je u toj Družbi. Družba je najdalekosežnije djelo Stadlerove duhovnosti i životnoga truda.¹⁸⁴ Stadler je Družbu duhovno i materijalno i juridički postavio na noge, uputio je da sigurnim i poniznim

¹⁸² K. ZWIEFELHOFER, *Sazivno pismo za Generalnu skupštinu Družbe*, Sarajevo, 2. II. 1919., toč. 9., AD SMIZ. Vidi: Zapisnik druge sjednice Generalne skupštine, 8. V. 1919., br. 2.

¹⁸³ *Tumač Ustanova*, X. (Predgovor).

¹⁸⁴ Usp. Jozo MILANOVIĆ, „Redovnička nit u Stadlerovu duhovnom pleteru“, P. JURIŠIĆ (prir.), *Josip Stadler, život i djelo*, 391-393.

koracima vjere i pouzdanja u Boga, čitajući i oslušujući poticaje Duha u svakom vremenu, požrtvovno služi Crkvi pomažući ljudima u nevolji svake vrste, sa željom da njegove sestre uvijek budu Božji lijek svima.

Stadlerova duhovna baština u Družbi sestara Služavki Maloga Isusa svjedoči da i ova Družba pripada životu i svetosti Crkve. Stadlerova duhovnost i karizma, i danas, više od 100. godina od njegove smrti, živi u sestrama i svima koji su povjereni brizi i ljubavi Družbe, u novije vrijeme i preko vanjskih suradnika Družbe Prijatelja Maloga Isusa.

STADLER'S SPIRITUAL HERITAGE IN THE CONGREGATION OF SISTERS THE SERVANTS OF THE INFANT JESUS

Summary

Based on archival material, published and unpublished sources, their re-examination and relevant literature, this article deals with the first Archbishop of Vrhbosna, Josip Stadler, as the founder of the Congregation of Sisters the Servants of the Infant Jesus, focusing on his spiritual heritage in the Congregation. Documents that were consulted are those related to Stadler and the Congregation stored in the archives of the Congregation of Sisters the Servants of the Infant Jesus and in the Provincial Archives of the Congregation, as well as the Episcopal Ordinariates in Sarajevo, Split and Kotor. The testimony of the faithful Stadler associate, the Mother Superior, Sr. Krescencija Zwiefelhofer, and testimonies of the first sisters about the saintly founder, Archbishop Stadler, were also used, as were those of his close associates in the affairs of the Congregation. Stadler's role as a man of God, enlightened and guided by God's spirit, found a way to witness the love of God for his people, especially the poorest and most vulnerable, abandoned and poor children, and neglected old people. He did this by founding a domestic congregation, the Congregation of Sisters the Servants of the Infant Jesus. Highlighted in the article is Stadler's commitment and his spirituality woven into the founding and shaping of the Congregation as a religious community, in its charism, in the religious rules he wrote for the sisters, in letters, written and oral spiritual instructions to the sisters, and in his life example. All this permeates and inspires the devotion of the sisters to God through religious vows, through prayer life, through life in the religious community, and through joyful service to God and humanity. It is noticeable that the sisters inherited spiritually from the founder, Archbishop Stadler, and that the sisters are witnesses to the sanctity of Stadler's life.

Keywords: Josip Stadler, Congregation of Sisters the Servants of the Infant Jesus, Archbishop's orphanages „Bethlehem“ and „Egypt“, Surrender to God, Sr. Krescencija Zwiefelhofer.

Translation: Josip Knežević and Kevin Sullivan